

המוסד לביטוח לאומי

האגף לפיתוח שירותים

מינהל המחקר והתכנון

מרכז יום לאסירות משוחררות

חלק א'

מאת:

אמנון טימר

ארנונה סינבני

עירית שריג

ירושלים, כסלו התשס"ג, נובמבר 2002

תוכן עניינים

עמוד

1	מבוא
1	כללי
2	רקע
2	תיאור הפרוייקט
3	אוכלוסיית היעד
3	מטרות הפרוייקט
3	תיאור הפעילות המתוכננת לביצוע במרכז
5	מטרות המחקר
6	שיטת המחקר
6	מדדי הצלחה
6	כלי מחקר
7	קשיים במחקר
8	ממצאים
8	שלבי ההכנה להפעלת המרכז
10	ציפיות המשתקמות מהמרכז
10	סיבות להצטרפות למרכז
11	הפעלת המרכז
14	גורמי הפניה
14	המשתקמות במרכז
15	מאפייני המשתקמות במרכז
16	הערכת פעילות המרכז
17	הערכת פעילות המרכז על ידי המשתקמות
23	הערכת פעילות המרכז על ידי צוות העובדים
26	תרומת המרכז
27	השתלבות המשתקמות בתעסוקה
31	סיכום ודיון
37	המלצות

נספחים

41

נספח מס' 1: לוחות

43

43 לוח מס' 1 : השכלה מעבר לשנות לימוד בבית הספר

43 לוח מס' 2 : תרומת קבוצת התמיכה התעסוקתית

43 לוח מס' 3 : הערכה לגבי הנחיית קורס ה- WORD ורמתו

44 לוח מס' 4 : שביעות רצון המשתקמות בתחום הלימודים

44 לוח מס' 5 : ממוצע שביעות רצון מהיבטים שונים במרכז

44 לוח מס' 6 : הערכת שעות פעילות המרכז

45 לוח מס' 7 : חשיבות של פרמטרים המשפיעים על הנעת המשתקמת בעולם העבודה

45 לוח מס' 8 : הערכת התקדמות אישית במרכז

46

נספח מס' 2: שאלונים

46 שאלון למצטרפת למרכז היום

49 שאלון לאנשי מקצוע וסגל מרכז היום

54 שאלון למעסיק אסירות משוחררות

58 ראיון לאסירה משוחררת בסיום התוכנית

תקציר

במוקד מחקר הערכה זה עמד מרכז יום לאסירות משוחררות.

אוכלוסיית האסירות המשוחררות הינה אוכלוסייה של נשים שגילן נע בין 18-50.

מצבן המשפחתי הוא בדרך כלל בעייתי, הן בעלות השכלה נמוכה ותעודות המקצוע שבידיהן אינן רלוונטיות לשוק העבודה כיום. כמו כן הן סובלות מביטחון עצמי נמוך מאד ומתקשות לתת אמון ולסמוך (במיוחד על מוסדות ואנשי מקצוע), בשל ניסיון חייהן הקודם המתבסס על חוסר יכולתן במהלך השנים להשתלב במסגרות. בנוסף, יש להן קושי רב בהשתלבות במסגרות חדשות.

במצב הקיים כיום בקהילה הן צריכות להיעזר במספר רב של מסגרות – מרכז גמילה מסמים, הכשרה דרך שירות התעסוקה – קורסים של משרד העבודה והרווחה (שמלבד הקושי שלהן להתקבל אליהם בשל השכלתן הנמוכה והצורך שלהן בהכשרה אינדיבידואלית, מהווה בעיה נוספת לדמיון העצמי בשל אוירת התחרותיות הנוצרת במסגרות לימודיות), או מרכזי שיקום (שהם בעלי תדמית סטיגמטית כפונים לאוכלוסייה של מוגבלים) כלומר לא קיימת כיום בקהילה מסגרת שמשלבת בתוכה את כל הפונקציות, הכוללת גישה טיפולית של יישוג ואשר מספקות אותם באופן מיידי.

לאסירות המשוחררות, בשל עברן וההיסטוריה של התעללות בהן על ידי גברים, קשה להשתלב במסגרות בהן יש גברים. סביבת הגברים מקשה על תפיסת המרכז כתומך. מה גם שבמרכזים אלו כחלק מהמדיניות יש איסור על קשר זוגי. אי עמידה בתנאי זה תגרום להרחקה מהמרכז. לאסירות משוחררות רבות קושי להשתלב במרכזים גם בשל הקשיים לעמוד במדיניות זו.

מכאן עולה שיש צורך בהקמת מסגרת ייחודית לאסירות משוחררות, שתספק להן את צרכיהן באופן מרוכז, באזור נגיש להן בו הן תוכלנה להרגיש מוגנות ולהיעזר בו במידת הצורך.

מרכז יום תעסוקתי לאסירות משוחררות הוקם ומופעל על ידי השירות לשיקום האסיר בסיוע המוסד לביטוח לאומי – המחלקה למפעלים מיוחדים. מרכז היום החל לפעול בתאריך 1/11/98, לאחר תקופת הכנה וגיוס צוות עובדים.

תפקידו להוות מסגרת הכנה בת שלושה חודשים, שתאפשר בסיס טוב יותר ליציאה עצמית לעולם התעסוקה ומניעת נשירה מתעסוקה בפרט ומתוכניות השיקום בכלל.

עקרונות המרכז: שיקום נפרד וייחודי לשנים, יישוג, כוללניות הטיפול, תחושת בית, מקום מפלט, החצנת אגרסיביות, סיוע להעלאת הערך העצמי, יצירת קשרים, ליווי תעסוקתי/טיפולי, וכן הלאה.

המרכז בא לתת מענה טיפולי, הכשרתי ותעסוקתי לשלוש קבוצות של אסירות משוחררות: אסירות משוחררות מהכלא, אסירות משוחררות טרם קליטתן בעבודה, אסירות משוחררות שנפלטו ממקום עבודתן עד לקליטתן בעבודתן החדשה, וכן אסירות משוחררות שנקלטו בעבודה לצורך: ליווי, טיפול פסיכוסוציאלי, מעקב, תמיכה או הכשרה.

הפעילות המתוכננת לביצוע במרכז: סדנת תעסוקה, השלמת השכלה, קבוצות תמיכה תעסוקתית, הכשרה וטיפול תואם לצורך של כל אחת מהאסירות המשוחררות.

מטרות המחקר הינן: בחינה תפעולית של המרכז בעזרת היזון חוזר במהלך ההפעלה, בחינת השגת מטרות המרכז, בהיבט של שיפור השירותים לאוכלוסיית האסירות המשוחררות, בחינת השגת מטרות המרכז בהיבטים של ניקיון מסמים, כניסה/חזרה לשוק העבודה והידרדרות חוזרת לפשע, וכן פיתוח מדדי הערכה, לבחינה, ניתוח ובקרה לפעילותו של המרכז.

אוכלוסיית היעד הישירה של מחקר הערכה זה היא אסירות משוחררות, עד 3 שנים מיום שחרורן מהכלא, המגלות רצון ומוטיבציה לשינוי ונקיות מסמים במשך שבוע לפחות.

מחקר ההערכה ליווה את המרכז לאסירות משוחררות במשך תקופה של שנה וחצי לפעילותו. במסגרת המחקר נערך שימוש בשאלונים למילוי עצמי ובראיונות עומק (עם המשתקמת, עם צוות המרכז ועם מעסיקים).

להערכת פעילותו של המרכז ומידת השגת מטרותיו נעשה שימוש במדדי ההערכה העיקריים שכללו מדידה כמותית של אחוז נשירת האסירות המשוחררות מהמרכז לפני תום 3 חודשים, בחינת אחוז האסירות המשוחררות המשתלבות בשוק העבודה במקצוע אותו רכשו במסגרת המרכז, איתור צרכים נוספים של האסירות המשוחררות במרכז, וכן מדידה כמותית של אחוז האסירות המשוחררות הנשארות בקשר עם המרכז ופונות אליו בשעת משבר.

במהלך שנה וחצי לפעילות המרכז נעזרו בו 60 משתקמות מתוכן: 49 השתתפו בסדנת התעסוקה ו- 11 קיבלו טיפול פסיכוסוציאלי בלבד.

מתוך 49 המשתקמות שהשתתפו בסדנת התעסוקה: 18 סיימו תקופת שיקום בת 3 חודשים, 5 הגיעו למרכז לתקופה זמנית עד קליטתן בעבודה חדשה, 15 נשרו, 2 נפטרו ו- 9 שוהות במרכז.

מתוך 49 משתקמות שנעזרו במרכז 22 השתלבו בעבודה או בלימודים.

לאור נתונים אלה ניתן ללמוד כי למרות ש- 43% מהמשתקמות שטופלו במרכז פרשו ממנו, כ- 45% אכן הצליחו להשתלב בעבודה או בלימודים לאחר תקופה בה טופלו במרכז. 11% מבין משתקמות אלה חזרו למרכז לאחר פיטורין או התפטרות מהעבודה.

חשוב להיות מודעים לכך, שאוכלוסיית האסירות המשוחררות הינה אוכלוסייה כרונית קשה לשיקום ועצם העובדה שיש אסירות משוחררות שחזרו לאחר תקופה של עבודה בחוץ מעידה על הצלחת המרכז למשוך אליו נשים הנקיות מסמים ומעונינות להשתקם ולשנות מצבם.

ממצאי המחקר מצביעים על ציפיותיהן של המשתקמות מהמרכז בשלושה תחומים: השלמת לימודים והשכלה, מקום המעניק תמיכה לאחר היציאה מהכלא, וכן מקום המעניק כלים להשתלב בחיים ובעבודה.

המשתקמות ציינו כי הן יוצאות לשוק העבודה תוך ציפייה להתמיד, להצליח להתקדם; להרוויח כסף ולא להיות תלותית ולקבל יחס והערכה מהמעסיק ומהסובבים ולהרגיש שייכות.

מבחינת סיבות להצטרפות למרכז ציינו המשתקמות כי המרכז מספק מסגרת ותעסוקה, תמיכה טיפולית, לימודים, חיפוש אחר תחושת שייכות, חום ואהבה, לימוד מקצוע (קבלת תעודה), שמירה על ניקיון מסמים והכנה לעבודה.

במרכז מועברות מספר פעילויות, ביניהן: סדנת תעסוקה, השלמת השכלה, קבוצות התערבות, חוגים, קו ייצור בחלק מהזמן, קבוצת תמיכה תעסוקתית, לימודי מחשבים וכן טיפול פסיכוסוציאלי.

במהלך שנה וחצי להפעלת המרכז כ- 90% מהמשתקמות הופנו למרכז על ידי גורמים מקצועיים שונים.

הדברים העיקריים שאמרו המשתקמות על המרכז היו: המרכז מקיים לימודים ומאפשר השלמת השכלה, המרכז עורך עם המשתקמות שיחות תמיכה, המרכז מעניק מסגרת וסדר יום, המרכז הוא מקום שנעים לשהות בו, המרכז הוא מקום שעוזר ותומך ויש בו אוזן קשבת, המרכז הוא מקום שמסדר עבודה, המרכז הוא מקום העורך אבחון מקצועי, כמו כן התנאים הפיסיים במרכז אינם טובים.

כמו כן, ציינו המשתקמות כי היו מעונינות בפעילויות נוספות החל מקבוצות תמיכה שונות וכלה בקורסים, חוגי העשרה ופעילויות הווי ותרבות.

בתחום הלימודים הביעו המשתקמות שביעות רצון גבוהה מאופן העברת חומר הלימוד, מנושאי הלימוד, מהתאמתם לצורכיהם ואף מיחס אנשי הצוות.

יחד עם זאת, גילו המשתקמות שביעות רצון פחותה מקבוצת המשתקמות המפריעות לבנות אחרות, וכן מהציוד במרכז.

יותר ממחצית המשתקמות היו מעונינות במסגרת שיקום של למעלה משלושה חודשים. לגבי ממצא זה נטען על-ידי מנהלת המרכז כי הגדרת הזמן לשלושה חודשים בלבד הינה נכונה כיוון שהיא מעמידה את המשתקמת בפני גבולות ריאליים.

המשתקמות טענו כי נהנו לבוא למרכז בזכות: המסגרת, היחס מצוות העובדים, תוכנית הלימודים, המכשור ושאיבת כוח מהקבוצה. מאידך, המשתקמות לא נהנו לבוא למרכז בגלל: תנאים פיסיים של המרכז ונגישות בעייתית עבורן, תכני לימוד משעממים, ומתוך בעייתיות שנבעה מהקבוצה הטיפולית.

החששות שביטאו המרואיינות לקראת יציאתן לעבודה היו מגוונים: חשש ממקום חדש ושונה, חששות שנבעו מהסביבה, חששות מבחינה מקצועית וכן חשש מחוסר הצלחה להתמיד. כמו כן כ- 70% מהמשתקמות המסיימות את התוכנית טוענות כי מאד חשוב להן לקבל במקום העבודה: יחס שווה, תעסוקה, סדר יום קבוע והערכה.

אי לכך, המשתקמות טענו כי הן שבעות רצון מהתהליך הנוכחי של חיפוש העבודה.

התחושה העיקרית היא שאין מספיק מעסיקים ואפשרויות תעסוקה.

המשתקמות העלו חששות שונים עם יציאה מהמרכז: פחד מבדידות, העדר מיומנויות תקשורת ויצירת קשר עם אנשים, חשש מלקיחת אחריות על החיים, חשש מהעדר תמיכה, אותה מקבלים במרכז, חשש מהעובדה שלא אראה יותר את מנהלת המרכז, ואף חשש מכישלון בעבודה.

כל המשתקמות טענו כי יהיו מעוניינות להמשיך ולשמור על קשר עם הצוות הטיפולי במרכז ואף הביעו נכונות לעזור במרכז בשיקום נשים נוספות.

צוות העובדים שרואיין ציין מספר פעילויות שיש להוסיף למרכז: תקשורת בינאישית, עיסוק בנושאים אקטואליים, פעילויות תרבות, טיולים, שבוע עבודה בקיבוץ, קורסים בנושאים שונים להעשרה.

מבחינת נקודות החוזקה של המרכז העידו עובדי המרכז כי המרכז נותן מענה ומסגרת לנשים בלבד, עבודה מסורה ואכפתית מצד מנהלת המרכז, הצוות הטיפולי והמורים, בנוסף נותן המרכז בית חם וביטחון לנשים המעוניינות להשתקם וכן טיפול כולל.

לעומת זאת חולשות המרכז נעוצות בעצם המפגש בין אסירות משוחררות שיכול לפגוע בחלק מהמשתקמות, מחסור בתקציבים, קבוצה גדולה מדי של משתקמות לצורכיהן המרכז אינו עורך, תנאים פיסיים בעייתיים. כמו כן המרכז לא הצליח להקים קו ייצור במהלך השנה הראשונה להפעלתו.

המשתקמות חשו התקדמות אישית בעיקר בנושאים הבאים: הערכה עצמית, סבלנות, ידע, מוטיבציה להשתקם, והתמדה. מאידך, צוות המרכז טען כי המשתקמות מבטאות יחס אמביוולנטי – כלפי המרכז. מצד אחד הן אוהבות את המרכז ורואות בו "בית חם" ומצד שני הן מבטאות כעס כלפי המרכז. הצוות מסביר יחס זה בעובדה שהמרכז מציב למשתקמות מסגרת וגבולות אותם קשה להן לקבל.

אף על פי כן, הצוות טען כי ראה מספר שינויים לטובה בהתנהגות המשתקמות מאז שהן הצטרפו למרכז.

מבחינת העסקת המשתקמות, בתום שנה וחצי לפעילות המרכז הושמו בעבודה 19 נשים. המעסיקים העידו על מספר קשיים בהעסקת אסירות: קושי להתמודד עם שאלות לגבי העבר, קושי לבצע הפרדה בין העולם האישי לעולם העבודה, אי לקיחת אחריות ויוזמה בעבודה, בעיה בעבודת צוות וקבלת מרות, קשיים ביצירת קשרים חברתיים עם חברים לעבודה וכן קשיים במתן שירות אדיב ועדין.

יש לציין כי כל שמונת המעסיקים עימם נפגשנו לא הכירו את מרכז היום ופעילותו וכן, לא היו מודעים לתפקיד ההוסטל ומשמעותו. לחלק מהמעסיקים נושאים אלה אינם חשובים ואילו מעסיקים אחרים היו שמחים לקבל אינפורמציה על המרכז וההוסטל ופעילותם.

בעקבות הנושאים שהועלו על ידי המעסיקים, רכזת התעסוקה הכינה "אגרת למעסיק הידיד". באגרת זו ניתן רקע על פעילויות הרשות לשיקום האסיר למען שיקום אסירות משוחררות בכלל ותיאור על פעילות המרכז בפרט.

לאור הנתונים שהוצגו, מומלץ אם כן, לעודד שיתוף פעולה בין הצוות הטיפולי לצוות המורים, לקיים קליטה לימודית של אסירה משוחררת במרכז: מומלץ לקבל ייעוץ מקצועי בתחום לימודי אנגלית/עברית למבוגרים והתאמתו לאוכלוסייה הלומדת. מומלץ לשפר את נושא מתן המשוב לגבי הצלחת המשתקמת.

יש לדאוג לתיעוד מלא של המתרחש במרכז: מומלץ לגייס מורות צעירות שיתרכזו בעיקר בפן המקצועי ולא ייקחו על עצמן את תפקיד המחנכת.

כמו כן, מומלץ לערוך פעילויות התואמות את ציפיות המשתקמות, כפי שמוצגות בדו"ח זה. באופן זה המשתקמות ייהנו מפעילויות ולא יחוו כישלונות נוספים בנושא.

בנוסף, ישנו צורך לבנות בסיום תוכנית השיקום ולקראת השמה בעבודה הערכה לגבי כל משתקמת ולוודא את הכנת המשתקמת לקראת כניסה לעולם העבודה, בעיקר בתחום מתן השירות שכן מרבית המשתקמות מועסקות בתחום זה. כמו כן מומלץ לחזק את הקשר בין המעסיק הידיד למרכז ולרשות לשיקום האסיר.

מן הראוי לגייס כוח אדם לטיפול פסיכוסוציאלי במרכז.

בנוסף, יש לבחון אפשרות להעברת המרכז למבנה ראוי יותר. מבנה הממוקם על עורק תחבורתי ראשי, אך הינו מעל האדמה ומאפשר תנאים פיסיים נאותים ללימוד ושיקום.

מבוא

כללי

בישראל כלא נשים אחד ובו כ- 180 אסירות. עקב המאסרים הקצרים קיימת תחלופה גבוהה של אסירות בשנה, כ-12-15 אסירות משתחררות מהכלא בחודש (עפ"י דיווחי שירות בתי הסוהר).

אוכלוסיית האסירות ידועה כאוכלוסייה קשה במיוחד, גם ביחס לאוכלוסיית האסירים והינה בעלת צרכים ייחודיים (HARRIS 1993). לרוב האסירות היסטוריה של התעללות פיזית ומינית בילדות, היסטוריה של בריחה מהבית והיפלטות ממסגרות חינוכיות ואחרות בילדות. רוב האסירות הינן ממשפחות רב בעייתיות וחסרות תמיכה משפחתית או חברתית אחרת (SINGER, SONG AND LUNGHOFFER 1995). על רקע זה התדרדרו לעבריינות, שימוש בסמים וזנות מגיל צעיר.

אוכלוסיית האסירות המשוחררות הינה אוכלוסייה של נשים, שגילן נע בין 18-50. הן ברובן גרושות, עגונות, פרודות או רווקות עם ילדים, כך שמצבן המשפחתי הוא בדרך כלל בעייתי ומוביל לצורך בהסתייעות במוסדות – סידור ילדים במעונות, הסדרי החזקה של ילדים, קבלת השלמת הכנסה, צורך בקבלת סיוע בדיוור, תשלום חובות וכדומה – כל אלו מצריכים אישורים רבים וידע כיצד לדבר ולהתמודד עם ביורוקרטיה.

רובן בעלות השכלה נמוכה – השכלתן הממוצעת היא של כ- 10 שנות לימוד. תעודות המקצוע שבידן אינן רלוונטיות לשוק העבודה כיום ולתהליך שיקומן החברתי – מקצועי לצורך שילובן בשוק העבודה. תעודות המקצוע שבידן הן בעיקר של ספרות ותפירה – הן חסרות רצון או יכולת להשתלב במקצועות אלו, אותן רכשו בעיקר בהיותן בכלא.

לאור אבחונים שנעשו לאסירות משוחררות עולה כי יש פערים עמוקים בין יכולתן הפוטנציאלית להשכלתן הפורמלית הנמוכה, נמצא כי הן חסרות ביטחון ואינן בשלות להשמה בתנאי השוק מיד עם שחרורן מהכלא. מצב, המחריף גם על רקע המעבר החד ממסגרת סגורה למסגרת פתוחה, תקופת "ניקיון" קצרה מסמים, גורמי לחץ פליליים המצפים לשחרורן, חוסר במערכות תמיכה חברתיות/משפחתיות וחוסר במסגרות פורמליות, המתאימות לטיפול בהן בתקופה זו בקהילה.

אוכלוסיית האסירות המשוחררות הינה אוכלוסייה הסובלת מביטחון עצמי נמוך מאד ומתאפיינת בקושי לתת אמון ולסמוך, בייחוד על מוסדות ואנשי מקצוע, בשל ניסיון חייהן הקודם המתבסס על חוסר יכולתן במהלך השנים להשתלב במסגרות. בנוסף, יש להן קושי רב בהשתלבות במסגרות החדשות.

רקע

המסגרות הקיימות בקהילה כיום, לשיקום אסירות משוחררות הינן מסגרות של מרכזי גמילה המספקות מענה טיפולי, מעקב אחר ניקיון מסמים ובחלקם גם סדנאות תעסוקה, אולם ברוב המקרים יש תקופת המתנה ארוכה הן לקבלה לטיפול והן לקבלה לסדנא. בתקופת המתנה זו האסירות המשוחררות, על פי מחקר ההערכה על פרויקט התעסוקה, אינן עומדות בלחצים וחוזרות להשתמש בסמים. בנוסף, כחלק מהמדיניות הטיפולית לא נערכים מרכזים אלו לשימוש בטכניקה של יישוג כחלק מהטיפול, כיוון שבמרכזים הנזכרים לעיל הגישה מתבססת על בדיקת מוטיבציה של המשתתפים במרכז כחלק מהטיפול. אוכלוסיית האסירות המשוחררות, כפי שצינו, מתאפיינת בקושי לתת אמון ולסמוך (בייחוד על מוסדות ואנשי מקצוע), בשל ניסיון חייהן הקודם המתבסס על חוסר יכולתן במהלך השנים להשתלב במסגרות. לכן, מניסיון בפרוייקט התעסוקה, על מנת להשתלב במרכז ולשמור על ניקיון מסמים הן זקוקות ליישוג, לסביבה תומכת ולמענה טיפולי מיידי לנכונותן להשתקם.

בנוסף, יש להן קושי רב בהשתלבות במסגרות חדשות. במצב הקיים כיום בקהילה הן צריכות להיעזר במספר רב של מסגרות – מרכז גמילה מסמים, הכשרה דרך שירות התעסוקה – קורסים של משרד העבודה והרווחה (שמלבד הקושי שלהן להתקבל אליהם בשל השכלתן הנמוכה והצורך שלהן בהכשרה אינדיבידואלית, מהווה בעיה נוספת לדימויין העצמי בשל אווירת התחרותיות הנוצרת במסגרות לימודיות), או מרכזי שיקום (שהם בעלי תדמית סטיגמטית כפונים לאוכלוסייה של מוגבלים). כלומר לא קיימת כיום בקהילה מסגרת שמשלבת בתוכה את כל הפונקציות, הכוללת גישה טיפולית של יישוג ואשר מספקות אותם באופן מיידי.

לאסירות המשוחררות, בשל עברן וההיסטוריה של התעללות בהן על ידי גברים, קשה להשתלב במסגרות בהן יש גברים. סביבת הגברים מקשה על תפיסת המרכז כתומך. בנוסף במרכזים אלו כחלק מהמדיניות יש איסור על קשר זוגי. אי עמידה בתנאי זה תגרום להרחקה מהמרכז. לאסירות משוחררות רבות קיים קושי להשתלב במרכזים גם בשל הקשיים לעמוד במדיניות זו.

מכאן עולה שיש צורך בהקמת מסגרת ייחודית לאסירות משוחררות, שתספק להן את צורכיהן באופן מרוכז, באזור נגיש להן בו הן תוכלנה להרגיש מוגנות ולהיעזר בו במידת הצורך.

תיאור הפרוייקט

מרכז יום תעסוקתי לאסירות משוחררות, להלן משתקמות, הוקם ומופעל על ידי הרשות לשיקום האסיר בסיוע המוסד לביטוח לאומי – המחלקה למפעלים מיוחדים.

תפקיד המרכז להוות מסגרת הכנה ותמיכה בת שלושה חודשים, שתהווה בסיס טוב יותר להתמודדות עצמית עם עולם התעסוקה ומניעת נשירה מתעסוקה בפרט ומתוכניות השיקום בכלל. זאת מכיוון שלאחר

השחרור מהכלא ישנו משבר על רקע הגמילה מסמים, חוסר מהניסיון התעסוקתי, העדר ניסיון מקצועי נרכש וקשיים בהסתגלות למסגרות, המקשה על שילובן של האסירות המשוחררות בשוק החופשי.

אוכלוסיית היעד

אוכלוסיית היעד הישירה של מחקר הערכה זה היא אסירות משוחררות, עד 3 שנים מיום שחרורן מהכלא, המגלות רצון ומוטיבציה לשינוי וניקיון מסמים במשך שבוע לפחות.

מטרות הפרוייקט

המרכז בא לתת מענה טיפולי, הכשרתי ותעסוקתי לשלוש תת קבוצות של אסירות משוחררות:

1. אסירות משוחררות מהכלא, טרם קליטתן בעבודה
משתקמת המופנית על ידי מנהלת המרכז/ ההוסטל/ בית הסוהר/ בית משפט/ עובדת סוציאלית בקהילה/ חברות. משתקמת זו מגיעה למרכז לתקופת שיקום בת שלושה חודשים ומעלה, אשר בסופה תתחיל לעבוד או תצא ללימודים.
2. אסירות משוחררות שנפלטו ממקום עבודתן עד לקליטתן בעבודתן החדשה
משתקמת המגיעה למרכז בין עבודות (פוטרות או התפטרה) עובדת תקופת הערכה בת שבוע. בתקופה זו מחליטים האם יכולה לשוב לעבוד או שמא זקוקה לפרק זמן נוסף של טיפול במרכז עד ליציאה מחודשת לעבודה.
3. אסירות משוחררות שנקלטו בעבודה לצורך: ליווי, טיפול פסיכוסוציאלי, מעקב, תמיכה או הכשרה.

תיאור הפעילות המתוכננת לביצוע במרכז

סדנת תעסוקה

סדנת התעסוקה תיתן מענה לקבוצות 1 ו-2 ותתקיים בין השעות 08:30 – 15:00 (אסירות משוחררות שאינן עובדות) ותכלול:

פס ייצור – זוהי מסגרת תעסוקתית זמנית עבור אסירות משוחררות שאך השתחררו מהכלא ולא הועסקו, ועבור אסירות משוחררות שנשרו מעבודה, פוטרות או הממתינות לקורס.

שהות ללא תעסוקה מהווה סכנה ממשית להמשך שיקומן של האסירות המשוחררות. ועל כן יש ליצור עבורן מסגרת זמנית שתקנה הרגלי עבודה ראשוניים: השכמה בשעה קבועה, סדרי יום, יכולת קבלת סמכות ולמידת משא ומתן עם עמיתים ועם ממונים. התעסוקה שתינתן על ידי גורם עסקי במשק ותשמש דרך לתרגול מיומנויות בעבודה, כגון: קבלת סמכות של אחראית פס ייצור, עמידה בזמני הספק ועוד.

השלמת השכלה – קיימת אפשרות כי בשעות היום, באופן אינדיווידואלי, תינתן לכל אחת בהתאם להשכלתה ויכולתה האישית להתקדם. הלימודים יתמקדו בנושאים הבאים: אנגלית, מתמטיקה והכרת המחשב. ישנה נכונות להוסיף נושאים בהתאם ליכולת הלימוד שיגלו האסירות המשוחררות (להלן המשתקמות) בפרוייקט.

קבוצות תמיכה – שתעסוק בנעשה במרכז – היחסים בין המשתקמות במרכז והקשיים שעולים בנושא התעסוקה במרכז, וכן קשיים שעולים סביב נושא השיקום.

כמו כן עריכת אבחון תעסוקתי לשוהות במרכז לקראת העסקתן בעבודה.

הכשרה

לימודי תעודה בנושאי מחשב, יינתנו בשעות הערב. הלימודים יינתנו באופן קבוצתי, למשתקמות בפרוייקט, אשר תגלנה יכולת ורצון.

טיפול

סוגי טיפול שונים יינתנו לכל אחת מהמשתקמות, בהתאם לצורך של כל אחת מהאסירות המשוחררות. טיפול פסיכוסוציאלי, טיפול תמיכתי, ליווי (סיוע בסידורים טכניים מול מוסדות ותמיכה רגשית סביב קשיים שיעלו אד-הוק). כמו כן, הטיפול יכלול קבוצת תמיכה תעסוקתית בערב לאסירות משוחררות שעובדות. קבוצות טיפוליות נוספות יפתחו בהתאם לצרכים שיעלו מן השטח.

הטיפול יינתן לכל אסירה משוחררת שתבקש – לאסירות המשוחררות המשתתפות בסדנת התעסוקה, לאסירות משוחררות המצויות במסגרות אחרות וכן, לאסירות משוחררות שהשתקמו וזקוקות לסיוע כלשהו.

מטרות המחקר

מחקר זה הינו מחקר הערכה להפעלה ניסיונית של מרכז יום לשיקום תעסוקתי של אסירות משוחררות.

מטרות המחקר הינן :

1. בחינה תפעולית של המרכז בעזרת היזון חוזר במהלך ההפעלה ;
2. בחינת השגת מטרות המרכז, בהיבט של שיפור השירותים לאוכלוסיית האסירות המשוחררות ;
3. בחינת השגת מטרות המרכז בהיבטים של "ניקיון" מסמים, כניסה/חזרה לשוק העבודה והידרדרות חוזרת לפשע ;
4. פיתוח מדדי הערכה, לבחינה, ניתוח ובקרה לפעילותו של המרכז.

שיטת המחקר

מדדי הצלחה

להערכת פעילותו של המרכז ומידת השגת מטרותיו נשתמש במדדי ההערכה העיקריים הבאים:

1. מדידה כמותית של אחוז נשירת האסירות המשוחררות מהמרכז לפני תום 3 חודשים;
2. בחינת אחוז האסירות המשוחררות המשתלבות בשוק העבודה במקצוע אותו רכשו במסגרת המרכז;
3. איתור צרכים נוספים של האסירות המשוחררות במרכז;
4. מדידה כמותית של אחוז האסירות המשוחררות הנשארות בקשר עם המרכז ופונות אליו בשעת משבר.

כלי מחקר

מחקר ההערכה ליווה את המרכז לאסירות משוחררות במשך תקופה של שנה וחצי לפעילותו. במסגרת המחקר נערך שימוש בראיונות עומק ובשאלונים למילוי עצמי.

פירוט הכלים ומועדי העברתם יובאו להלן:

- ראיונות עומק עם משתקמות

במהלך המחקר רואיינה כל אסירה משוחררת פעמיים. הראיון הראשון נערך בשבועיים הראשונים להצטרפותה למרכז. מטרת ראיון זה הינה לבחון את ציפיות המשתקמת החדשה מהמרכז, לברר מה יודעת המשתקמת על המרכז ופעולותיו ולבחון מהן דרכי שיווק המרכז.

הראיון השני נערך עם המשתקמת בסיום שהות במרכז ולקראת צאתה לעולם העבודה. מטרת ראיון זה הינה ללמוד אודות חוזקות וחולשות המרכז מנקודת מבט המשתקמת. בראיון זה מתמקדת המשתקמת בביקורת חיובית ושלילית על הנעשה במרכז, ובתרומת המרכז לשיקומה.

- ראיונות עומק עם צוות המרכז

צוות המרכז שכלל את מנהלת המרכז, מורים, מדריכה בוגרת המרכז ורכזת התעסוקה, רואיין במהלך שנה וחצי ראשונה להפעלת המרכז. הראיונות עם צוות העובדים בעלי שתי מטרות עיקריות:

- העלאת קשיים ובעיות במרכז.

- הערכת תרומת המרכז ופעילותו לשיקום אסירות משוחררות.

ראיונות עומק עם מעסיקים

הראיונות עם מעסיקים נערכו כחודשיים לאחר תחילת העסקתה של המשתקמת. ראיונות אלה בוחנים האם המרכז הצליח להשיג את אחד מיעדיו העיקריים והוא שיקום האסירה המשוחררת ושילובה בעולם העבודה. ראיונות אלה מתמקדים בשביעות רצונו של המעסיק מתפקיד האסירה המשוחררת בעבודתה, בהעלאת בעיות עמן מתמודד המעסיק בעבודתה עימו ובציפיות המעסיק מתוכנית לימוד וטיפול במרכז היום.

שאלונים למילוי עצמי

נתוני המחקר העוסקים בפעילות אחר הצהרים במרכז (קבוצת תמיכה תעסוקתית וקורס מחשבים), מתבססים על שאלונים למילוי עצמי שחולקו למשתתפות.

קשיים במחקר

הקושי העיקרי במחקר נעוץ בעובדה שלא כל הנשים שנעזרו במרכז נחקרו. מבין השתתפות בסדנת התעסוקה נחקרו 75% ($^{37}/_{49}$) מסך כל המשתתפות. 25% מהנשים לא נחקרו כיוון שהן שהו במרכז מספר ימים בלבד.

מבין המשתתפות בקבוצת התמיכה התעסוקתית נחקרו 42% ($^{11}/_{26}$) בלבד ומבין המשתתפות בקורסי המחשבים נחקרו כ- 25% בלבד ($^4/_{16}$), שהשתתפו בקורס ה-WORD.

אחוזי השתתפות אלה נובעים מכך שבקבוצת התמיכה התעסוקתית ובקורסי המחשבים הנתונים מתבססים על שאלונים למילוי עצמי ומספר מועט, יחסית, של משתתפות השיבו לשאלונים אלה.

המחקר אינו מתייחס לקבוצת הנשים שקיבלו טיפול פסיכוסוציאלי פרטני, כיוון שרק לקראת סיום המחקר נמסר לחוקרים על הפעלתו של מסלול טיפול זה.

ממצאים

שלב ההכנה להפעלת המרכז

מרכז היום החל לפעול בתאריך 1/11/98, לאחר תקופת הכנה וגיוס צוות עובדים.

המרכז נפתח שבוע לפני המועד המתוכנן, כיוון שהיו שלוש אסירות משוחררות המועמדות להצטרף למרכז ולא הייתה להן כל מסגרת. על מנת למנוע מצב שמועמדות אלה "יסתובבו" ברחובות עד לפתיחת המרכז, הוחלט לפתוח את המרכז מוקדם מהמתוכנן.

שלב ההכנה כלל:

1. גיוס צוות עובדים טיפולי – צוות טיפולי הכולל מנהלת המרכז, מדריכה בוגרת המרכז, עו"ס טיפולית ורכות תעסוקה;
2. הכנת צוות העובדים (מורים וצוות טיפולי) לעבודה במרכז עם האסירות המשוחררות;
3. גיוס אמצעים להפעלת המרכז – כסאות, שולחנות, תנור, מחשבים, ספרים ועוד;
4. גיוס אסירות משוחררות למרכז.

צוות עובדים

להלן תפקידי הצוות הטיפולי:

תפקידה של מנהלת המרכז:

- א. ניהול המרכז;
- ב. טיפול אישי וקבוצתי לכלל האסירות המשוחררות בפרוייקט;
- ג. קשר עם גורמים טיפוליים בקהילה;
- ד. הדרכת העובדים במרכז;
- ה. הגברת המודעות בקהילה לשיקום אסירות משוחררות;
- ו. אחראית על הקשר עם מוסדות ההכשרה;
- ז. פיקוח על פס הייצור;
- ח. יישוג וגיוס אסירות משוחררות;
- ט. השתתפות בקבוצות הכנה בנווה תרצה;
- י. פיתוח פעילות שעות פנאי במרכז.

תפקידיה של רכזת התעסוקה:

- א. גיוס מעסיקים חדשים ;
- ב. השתתפות בקבוצות תמיכה תעסוקתית של בוגרות המרכז ;
- ג. השתתפות בקבוצות הכנה בנווה תרצה ;
- ד. קשר עם מקומות עבודה ומעסיקים.

תפקידיה של עו"ס טיפולית:

- א. טיפול באסירות משוחררות ותיקות הכולל סיוע בסידורים בירוקרטיים, טיפול פסיכוסוציאלי, מעקב וליווי ;
- ב. יישוג וגיוס אסירות משוחררות ;
- ג. הנחיית קבוצת תמיכה בסדנת היום.

תפקידיה של המדריכה:

- א. פס הייצור – יצירת קשר עם הגוף המספק את העבודות ;
- ב. אחראית להספקה שוטפת של עבודה בפס הייצור ;
- ג. אחראית על האסירות משוחררות והתגמול הניתן להן ;
- ד. אחראית לבדיקת אי שימוש בסמים (באמצעות בדיקות שתן) ;
- ה. אחראית על סבב ההרגשה.

הערכות צוות המורים לקראת עבודתם במרכז

ההכנה למחזור הלימודים הראשון במרכז כללה שיחה בת כשעתיים של המורים עם מנהלת המרכז. בשיחה תוארו מטרות המרכז וייעודו, הנשים שיצטרפו למרכז ורקע על ההשכלה של כל אחת מהן.

צוות המורים הביע שמחה ונכונות לבקר בנווה תרצה ובהוסטל וכן לקבל יותר מידע כל ההוסטל והנעשה בו, על מנת לקבל תמונה טובה יותר על הרקע ממנו מגיעות האסירות המשוחררות.

בנוסף, גילו התעניינות לקבל הדרכה על ידי עובדת סוציאלית או פסיכולוג לגבי עבודה עם אסירות משוחררות, בעיקר בנושא הצבת גבולות ועבודה עימן. ("היכן הנוקשות תכביד והיכן היא במקום?").

הערכות הצוות הטיפולי לקראת עבודתו במרכז

במרכז הכנת הצוות הטיפולי לקראת עבודתו במרכז עמדו שיחות רקע עם מנהלת המרכז. השיחות כללו תיאור של מאפייני אוכלוסיית האסירות המשוחררות והעבודה עימן. בנוסף, ההכנה כללה לימוד מחומר תיאורטי, ביקור בכלא וראיון עם אסירה.

כמו כן, נערך מפגש בין צוות המורים לצוות הטיפולי ובו הוגדרו תפקידים ואופן העבודה ביחד.

יש לציין כי מבנה הצוות השתנה במהלך תקופת ההפעלה בהתאם לצרכים שעלו מן השטח, נוסף חצי תקן שמומן ע"י הרשות לשיקום האסיר.

ציפיות המשתקמות מהמרכז

המשתקמות נשאלו מהי מטרת המרכז בעיניהן ותשובותיהן התמקדו בשלושה תחומים עיקריים:

1. השלמת לימודים והשכלה;
2. מקום המעניק תמיכה לאחר היציאה מהכלא (מתן מסגרת יום יומית, מקום המהווה בית ומעניק תחושת שייכות ואוזן קשבת);
3. מקום המעניק כלים להשתלב בחיים ובעבודה (מקום המאפשר להיכנס לשגרת סדר יום, מקום המלמד להתמיד ודורש אחריות ומחויבות). אחת המרואיינים ביטאה זאת כך: "המרכז הוא קביים לצעד הראשון שעושים מחוץ לכלא".

להלן העבודות/המקצועות בהן היו מעונינות להשתלב: פקידה במשרד העובדת עם מחשב 24% ($^9/_{37}$), טבחית במסעדה 8% ($^3/_{37}$), עוזרת לגננת 5% ($^2/_{37}$), מקצוע בתחום הקוסמטיקה 5% ($^2/_{37}$), ספרות 5% ($^2/_{37}$), קופאית 5% ($^2/_{37}$), זבנית בחנות 3% ($^1/_{37}$), מחשבים – עיצוב גרפי 3% ($^1/_{37}$), מדריכת כושר גופני 3% ($^1/_{37}$), צורפת יודאיקה 3% ($^1/_{37}$), רקדנית 3% ($^1/_{37}$), ניקיון 3% ($^1/_{37}$).

המשתקמים ציינו כי הן יוצאות לשוק העבודה תוך ציפייה להתמיד, להצליח להתקדם; להרוויח כסף, לא להיות תלויות, לקבל יחס והערכה מהמעסיק ומהסובבים ולהרגיש שייכות.

סיבות להצטרפות למרכז

המשתמשים נשאלו מהן הסיבות להצטרפותן למרכז? להלן התשובות שנתנו על ידי 37 מהמשתקמות:

1. מתן מסגרת ותעסוקה;
2. תמיכה טיפולית;

3. לימודים ;
4. חיפוש אחר תחושת שייכות, חום ואהבה ;
5. לימוד מקצוע (קבלת תעודה) ;
6. שמירה על ניקיון מסמים ;
7. הכנה לעבודה ;
8. לא הייתה ברירה – "חייבות להצטרף".

הפעלת המרכז

המרכז פועל בין השעות: 08:30 – 15:00. בשעות הבוקר מתקיימים לימודים ובשעות הצהרים מתקיימת פעילות תמיכה קבוצתית בסבב הרגשה או בקבוצה טיפולית.

- סדר יום במרכז
 - 06:00 – 07:00 – השכמה למשתקמות הזקוקות לכך ;
 - 08:45 הגעה למרכז (כולל שתייה ושיחה קצרה עם הזקוקות לכך) ;
 - 09:00 – תחילת לימודים ;
 - 11:35 – 12:45 – סיום לימודים, ארוחת צהרים.

פעילות צהרים:

בימים: א', ב', ד' – מתקיים סבב הרגשה בהנחיית המדריכה בין השעות 12³⁰ - 13³⁰ ;
 ביום ג' – קבוצה טיפולית בהנחיית מנהלת המרכז והדריכה ;
 יום ה' – ניקיונות.

פירוט הפעילויות המתקיימות במרכז

1. סדנת תעסוקה
 סדנת התעסוקה נותנת לאסירות משוחררות שאינן עובדות וכוללת:

השלמת השכלה

השלמת השכלה ניתנת בשעות היום (09:00 – 11:35) באופן אינדוודואלי לכל אחת, בהתאם להשכלתה ויכולתה האישית להתקדם.
 הלימודים מתמקדים בנושאים הבאים:
 אנגלית – פעמיים בשבוע ;
 הכרת המחשב – פעם בשבוע ;
 עברית – פעמיים בשבוע.

קבוצת התערבות – במרכז 2 סוגים קבוצות התערבות :

סבב הרגשה – סבב יומי העוסק בתחושותיהן והרגשתן של המשתקמות במשך היום. הקבוצה הועברה בהתחלה על ידי מדריכה – עובדת סוציאלית העובדת במרכז ואחר כך על ידי בוגרת המרכז. יש לציין כי עם פתיחת המרכז, סבב הרגשה נערך שלוש פעמים בשבוע כשעה – שעה וחצי בשעות הצהריים. פעילות זו הוכנסה לתוכנית השוטפת בעקבות הבעת צורך מצד המשתקמות השוהות במרכז וזקוקות לדבר על הרגשתן במשך היום.

קבוצה טיפולית – אחת לשבוע למשך כשעה – שעה וחצי מנהלת המרכז והעובדת הסוציאלית מנחות קבוצת תמיכה דינמית בה משתתפות המשתקמות במרכז. ובחיי היום יום. המנחות ממקדות את המשתקמות ומתעכבות על נושאים שחשוב לעבד במסגרת קבוצה.

נושאים כגון : ניצול מיני, קושי להתמודד עם טראומות בהווה ובעבר, קושי לתת אמון וכו'.

חוגים

שיעור ספורט – במהלך ארבעה חודשים התקיים שיעור ספורט אחת לשבוע. פעילות זו שולבה בפעילות השוטפת עקב הבעת רצון המשתקמות. השיעורים הופסקו עקב חוסר יכולתה של המדריכה להמשיך במתן השיעורים.

חוגי יצירה – הועבר חוג יצירה כשלוש פעמים על ידי מתנדבת והחוג הופסק עקב אי נכונותן של המשתקמות להשתתף בשיעור.

שעת משחק – הועברה שעת משחק כארבע פעמים על ידי מתנדבת והיא הופסקה עקב מחלת המתנדבת.

סדנת תדמית של חניטה צנטר – במהלך כשלושה חודשים (שלאחריהם התפטרה) נערכו מפגשים שעסקו בתדמית חיצונית, הליכה נכונה וטיפול עצמי.

בנוסף, נערכים אבחונים תעסוקתיים למשתקמות לקראת העסקתן בעבודה, האבחונים נערכים במרכז לייעוץ והכוון של שירות התעסוקה.

פס ייצור

פס הייצור החל לפעול ב- 20 לינואר 2000, כשנה לאחר תחילת הפעלת המרכז. יתרונו של פס הייצור הינו בעבודה שהוא מסייע למשתקמות בהקניית הרגלי עבודה.

מתחילת הפעלת המרכז היה ניסיון של שני מעסיקים להפעיל פס ייצור : כריכיית צבי ו-G.B.I , מפעל למסגרות.

"כריכיית צבי", ניסה להפעיל את פס הייצור במשך חודש וחצי אך ללא הצלחה. לטענתו, איכות העבודה והעמידה בזמנים היו לקויים. חשוב לציין כי בשלב הפעלת "כריכיית צבי", היו מעט משתקמות במרכז והן התקשו לעמוד בהספק.

כיום מופעל פס הייצור על ידי G.B.I למסגרות, אולם, פס הייצור אינו רציף ומתבצע לפרקים.

2. פעילות אחר הצהריים

קבוצת תמיכה תעסוקתית

קבוצת התמיכה התעסוקתית מיועדת לאסירות משוחררות עובדות המרגישות צורך בתמיכה בנושאים תעסוקתיים וכן, לנשים המשתקמות במרכז ונמצאות לקראת יציאה לעולם העבודה, הקבוצה דנה ועוסקת בנושאים ודילמות בהן נתקלות הנשים במהלך עבודתן. הקבוצה מונחית על ידי קרימינולוגית העובדת כרכזת התעסוקה במרכז ועובדת סוציאלית חיצונית המתמחה בתעסוקה. קבוצת התעסוקה מתקיימת אחת לשבוע בשעות הערב במהלך שעה וחצי.

לימודי מחשבים

באפריל 1999 החלו לימודי תעודה בנושאי מחשב. הלימודים ניתנים אחת לשבוע בשעות הערב, כשלוש שעות. הלימודים ניתנים לאסירות משוחררות המגלות נכונות ורצון ללמוד מחשבים. לימודים אלה פתוחים בפני אסירות משוחררות גם אם אינן משתתפות בפעילות היום של המרכז.

טיפול פסיכוסוציאלי

הליווי הפסיכוסוציאלי כולל: סיוע בסידורים טכניים מול מוסדות ותמיכה רגשית סביב קשיים שיעלו אד-הוק. וכן, שיחות מעקב עם אסירות משוחררות שאינן במצב בו הן זקוקות כרגע לטיפול נפשי. שיחות אלה מאפשרות העברת מסר שבמקרה ויצטרכו עזרה יוכלו תמיד להיעזר במרכז.

יש לציין כי במהלך שנה וחצי לפעילות המרכז העניק המרכז טיפול פסיכוסוציאלי ל- 11 נשים שלא השתתפו בפרוייקט ושפנו למרכז לקבלת סיוע, מתוכן שלוש נשים המשתתפות גם בקבוצת התמיכה התעסוקתית. חשוב להדגיש כי זמן רב מושקע בטיפול בקבוצה זו על ידי מנהלת המרכז והצוות.

כמו כן יש לציין כי 33% (17/49) מהאסירות המשוחררות גרות בהוסטל. אסירות משוחררות אלה משתתפות בקבוצות טיפוליות ושיחות פרטניות עם עו"ס במסגרת ההוסטל.

גורמי הפניה

במהלך שנה וחצי להפעלת המרכז כ- 90% ($44/49$) משתקמות הופנו למרכז על ידי גורמים מקצועיים שונים. כ- 41% ($20/49$) הופנו על ידי הכלא ומנהלת המרכז עצמה הפנתה כ- 28% ($14/49$) מבין המשתקמות. יש לציין כי מנהלת המרכז שימשה עד לפתיחתו כרכזת תעסוקה ולכן מדובר באוכלוסייה שהייתה בקשר ישיר עמה מכוח תפקידה.

16% מבין המשתקמות הופנו למרכז על מנת לרצות שליש על תנאי ועובד סוציאלי בקהילה הפנה למרכז 4% מבין המשתקמות.

10% מבין המשתקמות הגיעו למרכז על פי המלצת חברות.

ראוי לציין כי במהלך שנה וחצי ראשונה להפעלת המרכז, המרכז הפך למסגרת שיקומית מוכרת על ידי בית משפט. זאת אנו לומדים לאור העובדה ש- 16% מבין המשתקמות הופנו למרכז לשם ריצוי $1/3$ על תנאי.

המשתקמות במרכז

במהלך שנה וחצי לפעילות המרכז נעזרו בו 60 משתקמות שמתוכן: 49 השתתפו בסדנת התעסוקה ו- 11 קיבלו טיפול פסיכוסוציאלי פרטני בלבד.

מתוך 49 הנשים שהשתתפו בסדנת התעסוקה: 18 סיימו תקופת שיקום בת שלושה חודשים, 5 הגיעו למרכז לתקופה זמנית עד לקליטתן בעבודה חדשה, 15 נשרו, 2 נפטרו ו- 9 שוהות במרכז.

דו"ח זה מבוסס על 37 שאלונים שמולאו על ידי נשים משתקמות שנעזרו בסדנת התעסוקה (מתוך 49 נשים שהשתתפו בה) ועל 11 שאלונים שמולאו על ידי נשים המשתתפות בקבוצת התמיכה התעסוקתית (מתוך 26 נשים שהשתתפו בה).

לוח מס' 1: סטטוס המשתקמות במרכז

60	סה"כ משתקמות שנעזרו במרכז
49	סה"כ משתתפות בסדנת תעסוקה מתוכן :
18	משתקמות שסיימו תקופת שיקום בת 3 חודשים
5	משתקמות זמניות
15	משתקמות שנשרו לפני סיום
2	משתקמות שנפטרו
9	משתקמות שממשיכות לשהות במרכז
11	משתקמות אשר קיבלו טיפול פסיכוסוציאלי

מאפייני המשתקמות במרכז

מאפיינים כלליים

אוכלוסיית המשתקמות במרכז הינה אוכלוסייה של נשים בגילאי 19-46, ברובן גרושות, פרודות או רווקות, בעלות השכלה נמוכה – השכלתן הממוצעת היא של כ- 10 שנות לימוד. מתוך כלל המשתקמות שרואיינו רק 5 נשים הינן בעלות תעודת מקצוע כלשהו אותה רכשו בעברן (ראה לוח מס' 1' בנספח).

מאפייני המאסר ותהליך השיקום

אוכלוסיית המשתקמות במרכז הינה אוכלוסייה של נשים שהשתחררו מהכלא בין אפריל 1987 לדצמבר 1997.

כ- 34% ($^{11}/_{32}$) מבין המשתקמות שהו בכלא עד שנה במאסר האחרון. 37.5% ($^{12}/_{32}$) בין שנתיים לארבע שנים, כ- 22% ($^7/_{32}$) בין שנה לשנתיים ו- 6.5% ($^2/_{32}$) לא שהו במאסר אלא הגיעו למרכז כחלופה לכלא.

כ- 43% ($^{16}/_{37}$) מהנשים שנעזרו במרכז גרות בהוסטל, כ- 30% ($^{11}/_{37}$) גרות עם ההורים, כ- 5% ($^2/_{37}$) גרות בגפן ו- כ- 22% ($^8/_{37}$) גרות עם בן הזוג, עם קרובי משפחה, עם הילדים.

על פי קריטריונים לקבלה למרכז על אסירה משוחררת להיות בטווח של עד 3 שנים מיום שחרורה. בפועל 66% ($^{22}/_{33}$) מהנשים השוהות משוחררות עד 3 שנים ו- 34% ($^{11}/_{33}$) משוחררות למעלה מ- 3 שנים.

הערכת פעילות המרכז

פרק זה מציג את הערכת הפעילויות השונות על ידי אוכלוסיית הפרוייקט שהן:
מקבלות השירות – האסירות המשוחררות המשתקמות במרכז.

נותני השירות – מנהלת המרכז, צוות המרכז הכולל: מורים, מדריכה בוגרת המרכז, רכזת תעסוקה ועובדת סוציאלית (שלא רואינה).

- משך זמן שהות במרכז

43% ($^{21}/_{49}$) מבין המשתקמות שהו במרכז בין ימים מספר לחודשים. חלקן הגיעו למרכז לתקופה קצרה בין עבודות ואחרות הגיעו למרכז לתוכנית שיקום ופרשו ממנה.

כ- 12% ($^6/_{49}$) שהו במרכז שלושה חודשים ו- כ- 31% ($^{15}/_{49}$) שהו במרכז למעלה משלושה חודשים.

הסיבות העיקריות לשהות של למעלה משלושה חודשים במרכז (N=14):

1. קשיי התארגנות לעבודה;
2. המתנה לפתיחת שנת הלימודים;
3. המשך לימודים במרכז.

מתוך 47 משתקמות שנעזרו במרכז, 22 משתקמות – 49% השתלבו בעבודה או בלימודים.
מתוכן: 59% סיימו תוכנית טיפול (שהו במרכז שלושה חודשים ומעלה) והיתר נעזרו במרכז כזמניות.

5 נשים – 11% עזבו את המרכז וחזרו אליו, מתוכן 3 נשים (6%) סיימו תוכנית טיפול, שובצו בעבודה וחזרו למרכז כזמניות – לתקופה שבין עבודות, והיתר היו במרכז בעבר נשרו ממנו לפני תום שלושה חודשים וחזרו למרכז לאחר תקופה.

17 נשים – 38% החלו בטיפול ונעלמו (משתקמות שנעזרו במרכז, עזבו אותו ואינן שומרות על קשר עם המרכז). מתוכן: ארבע נשים (23.5%) סיימו תוכנית טיפול – היו במרכז שלושה חודשים ומעלה שובצו בעבודה ונעלמו, משתקמת אחת הייתה זמנית והיתר (70.5%) היו במרכז מספר ימים עד שלושה חודשים ונשרו כבר במהלך ההשתקמות במרכז.

3 משתקמות – 7.1% החלו בשיקום ונשרו זמנית מהשיקום. נשים אלה פרשו מתוכנית השיקום, אך עדיין מקיימות קשר עם המרכז ויתכן שיחזרו בשנית למרכז. מתוכן: אחת

זמנית, אחת שהתה מעל שלושה חודשים במרכז ואחת נוספת הייתה פחות משלושה חודשים במרכז.

הערכת פעילות המרכז על ידי המשתקמות

במהלך השבועיים הראשונים לשהותן במרכז, נשאלו המשתקמות כיצד הן רואות את המרכז ומה תדמיתו בעיניהן.

תדמית המרכז בעיניהן נשענת על ידע שיש למשתקמות אודותיו לפני הגעתן אליו. יש לזכור כי בשלב הנוכחי רוב המשתקמות שמעו על המרכז מאנשי מקצוע בתחום.

הדברים בעיקריים ששמעו על המרכז :

- המרכז מקיים לימודים ומאפשר השלמת השכלה ;
- המרכז עורך עם המשתקמות שיחות תמיכה ;
- המרכז מעניק מסגרת וסדר יום ;
- המרכז הוא מקום שנעים לשהות בו ;
- המרכז הוא מקום שעוזר ותומך ויש בו אווירה קשבת ;
- המרכז הוא מקום שנותנים בו את "הנשמה" ;
- המרכז הוא מקום שמסדר עבודה ;
- המרכז הוא מקום העורך אבחון מקצועי ;
- התנאים הפיסיים במרכז אינם טובים – בעיות ביוב, חום בקיץ וקור בחורף, צפיפות במקלט ;
- מיקום המרכז במקלט מעלה זיכרונות מתקופת השימוש.

התרשמות ראשונית של המשתקמות מפעילויות המרכז

להלן מוצגת התרשמות ראשונית של המרואיינות מפעילויות המרכז, שבועיים לאחר הגעתן.

שיעורי מחשב, עברית ואנגלית קיבלו ציונים גבוהים (4.6, 4.5, 4.3 מתוך 5 נקודות בהתאמה). על השאלה האם יש לצמצם או להאריך את משך השיעור השיבו כל 34 המרואיינות כי יש להאריך את שיעור המחשב ולהשאיר את שיעורי העברית ואנגלית במתכונתם הנוכחית.

שיחות – סבב ההרגשה והקבוצה הטיפולית קיבלו ציונים גבוהים (4.8 מתוך 5 נקודות) שביעות נרצון מהן גבוהה מאד.

המשתקמות קבעו כי כל השיעורים/חוגים/שיחות מועברים בצורה עניינית.

משוב לגבי פס הייצור ניתן על ידי שתי משתקמות בלבד. לטענתן, הן מבצעות את העבודה בכפיה והעבודה משעממת למדי. אחת מהמרואיינות ציינה כי אינה אוהבת עבודה בקבלנות בנוסף ציינה כי התשלום עבור העבודה היה זעום.

הערכת פעילות אחר הצהריים המתקיימות במרכז

במהלך שנה וחצי לפעילות המרכז שתי פעילויות התקיימו בשעות אחר הצהריים: קבוצת תמיכה תעסוקתית וקורסי מחשבים.

קבוצת תמיכה תעסוקתית – במהלך שנה וחצי לפעילות המרכז השתתפו בקבוצת התמיכה התעסוקתית 26 נשים מתוכן 14 הגיעו למרכז למשל יום שלם, 8 השתתפו רק בחלק מפעילויות המרכז כיוון שעבדו, וארבע נשים השתתפו בקבוצת התמיכה התעסוקתית בלבד. הנתונים המוצגים בזאת מתבססים על 11 שאלונים שמולאו על ידי נשים המשתתפות בקבוצה התמיכה, מתוכן 6 לא היו מועסקות בעת מילוי השאלון.

36% ($^{4}/_{11}$) מבין המשיבות טענו כי שעות הפעילות מקשות על השתתפות כיוון שחלקן עובדות ומגיעות עייפות ולחלקן יש ילדים והשעה אינה נוחה.

בקבוצה משתתפות נשים מועסקות ובלתי מועסקות:

55% ($^{6}/_{11}$) מבין המשיבות היו מעדיפות לקיים קבוצות נפרדות לנשים מועסקות ולנשים שאינן מועסקות. 8% ($^{9}/_{11}$) מבין משיבות אלה אינן מועסקות בעת מילוי השאלון.

הרכב הקבוצה – נשים מההוסטל ומהקהילה:

9 נשים טענו כי ההרכב הנוכחי הינו ההרכב המתאים ביותר לקבוצה.

מהשאלונים עולה כי המשתתפות בקבוצה הביעו שביעות רצון מאופן ההנחיה והעברת התכנים מקבוצת התמיכה התעסוקתית (ראה לוח מס' 2 בנספח). יש לציין כי רמת שביעות הרצון מקבוצת התמיכה התעסוקתית בקרב הנשים המועסקות גבוהה יותר מזו של הנשים הבלתי מועסקות.

קורסי המחשבים – במהלך שנה וחצי לפעילות המרכז התקיימו חמישה קורסי מחשבים בני שלושה חודשים כל אחד בהם השתתפו 16 נשים. הקורס הועבר אחת לשבוע בין השעות 17:00-20:00. בסיום הקורס הוענקה למשתתפות תעודת סיום קורס בתוכנה הרלוונטית. הקורסים עסקו בנושאים: הכרת המחשב WORD, EXCEL ו-WORD מתקדם.

בקורס הכרת המחשב השתתפו שש נשים וכולן סיימו אותו.

בקורס ה-WORD השתתפו שבע נשים וסיימו אותו חמש נשים.

בקורס ה- EXCEL השתתפו וסיימו שמונה נשים.

בקורס ה- WORD מתקדם השתתפו עשר נשים וסיימו אותו שמונה נשים.

הנתונים המוצגים להלן מתבססים על ארבע שאלונים שהועברו בסיום קורס ה- WORD.

רמת שביעות הרצון מהקורסים שהועברו הינה גבוהה, הן בהיבט ההנחיה והן בהיבט חומר הלימוד. יש להדגיש כי נתונים אלה לאור העובדה כי המשיבות הינן מסיימות הקורס ואין נתונים לגבי משתתפות שפרשו במהלך הקורס (ראה לוח מס' 3' בנספח).

פעילויות נוספות שהמשתקמות היו מעונינות במרכז כפעילות אחר הצהריים :

1. קבוצת תמיכה תעסוקתית המיועדת לנשים עובדות בלבד.
2. קבוצת תמיכה לבוגרות המרכז שתאפשר מפגש ושיחה בין בוגרות.
3. קבוצות העוסקות בנושא הורות.
4. חוגים כגון : מחשבים, אינטרנט.
5. פעילויות חווייתית חברתית – קומזיץ, סרטים, בתי קפה.
6. פעילויות תרבות – הצגות, סרטים, מוזיאונים.
7. פעילויות ספורט – בריכה, חדר כושר, מחול אירובי, ספורט, טיולים עם החברה להגנת הטבע גם בסופי שבוע.
8. קורסי אומנות מגוונים – ציור, כדרות, פיסול, צילום, טבחות, גינון, דרמה.
9. טיפולים אלטרנטיביים – שיאצו, ריקי, רפלקסולוגיה, מסאז' רפואי, מדיטציה, יוגה.

נתוני ראיונות עם משתקמות שסיימו את התוכנית במרכז

במהלך שנה וחצי לפעילות המרכז סיימו 17 נשים את תוכנית השיקום. הנתונים המובאים להלן מסכמים ראיונות שנערכו עם המשתקמת כשבוע לפני עזיבתה את המרכז.

בתחום הלימודים הביעו המשתקמות שביעות רצון גבוהה מאופן העברת חומר הלימוד, מנושאי הלימוד ומהתאמתם לצורכיהם (ראה לוח מס' 4 בנספח).

המרואיינות הביעו שביעות רצון גבוהה מיחס אנשי הצוות, מודעותם והיכרותם עם הבעיות האישיות, סבלנותם, זמינותם ותמיכתן. הנושאים מהן המשתקמות פחות שבעות רצון הינם : מקבוצת המשתקמות לטענתן יש משתקמות שלא מעונינות להשתקם ומפריעות לבנות אחרות, מהציוד במרכז : לטענתן יש צורך בכיסאות נוחים יותר, מקרר טוב יותר, יותר משחקים לילדים, וממיקום המרכז (ראה לוח מס' 5 בנספח).

כ- 58% (17/10) מהמשתקמות שרואיינו בסיום השיקום היו מעוניינות במסגרת שיקום של למעלה משלושה חודשים. לגבי ממצא זה נמסר על ידי מנהלת המרכז כי הגדרת הזמן לשלושה חודשים בלבד הינה נכונה כיוון שהיא מעמידה את המשתקמת בפני גבולות ריאליים.

הניסיון המקצועי מצביע על כך שבדרך כלל קיימת עליה במספר המטופלים בחודש שלאחר החודש הקובע ושינוי הגדרת תקופת השיקום לא תשנה את אחוז המטופלות בחודש שלאחר החודש האחרון לטיפול. ביתר הנושאים כמו שעות לימודים, הפסקות, סבב הרגשה, רוב המשתקמות שביעות רצון ממתכונת השעות (ראה לוח מס' 6 בנספח).

התייחסות המשתקמות ביחס ללוחות הזמנים :

- "לעתים יש זמנים שנמרחים בעיקר בין השעות 14:30-11:30. במהלך שלוש השעות הללו יש ארוחת צהרים וסבב של שעה ואין טעם למרוח כך את הזמן".
- "בהתחלה סדר היום היה קשה מאד והצוות לא נתן הנחות בנושא, מה שבדיעבד עזר לי".
- "שעתיים ביום לעבודה בפס ייצור הינה זמן מועט או רב בהתאם לסוג העבודה המבוצעת".

הנאה/אי הנאה לבוא למרכז

בין הגורמים שגרמו להנאה לבוא למרכז, מנו המשתקמות :

- "העובדה שאני מתמידה ובאה יום יום למרכז"
- "העובדה שזו בריחה מההוסטל והמרכז מעניק תעסוקה במשך היום".
- "שהמרכז נותן מסגרת חברתית".
- "התמיכה שהתקבלה ממנהלת המרכז".
- "היחס שקיבלתי מצוות המורים והצוות המטפלי".
- "קבלת כוח מהקבוצה – לראות נשים שהגיעו מהמקום ממנו הגעתי והתקדמו".
- "תחושה שיש זמן ואפשר לנצל אותו".
- "לימודי המחשבים".
- "היכולת לעשות דברים ולממש אותם".
- "המחשבים והספרייה".
- "המרכז מהווה בריחה מההוסטל".

בין הגורמים שגרמו אי הנאה לבוא למרכז, מנו המשתקמות :

- לימודי האנגלית/עברית שעממו מאד.
- חלק מקבוצת המשתקמות.
- התנאים : החום/קור, השירותים, הביוב, המקלט.
- הקבוצה הטיפולית הייתה לעיתים קשה מדי וגרמה לי לא לרצות לבוא.
- לעיתים בסבב ההרגשה הייתי חייבת לדבר גם כשלא בא לי.

- הייתי זקוקה לפעמים לקצת חופש ולפעמים לא בא לי לבוא למרכז.
- דרכי גישה – לוקח לי שני אוטובוסים להגיע למרכז.

הכנת המרכז את המשתקמות לקראת יציאה לעבודה

הממצאים המוצגים בזאת נאמרו במהלך ראיונות שנערכו עם 35% (17/49) מהמשתקמות שסיימו את תוכנית השיקום במרכז.

יציאה לעולם העבודה

עולם העבודה הוא עולם זר למיעוט מבין המשתקמות, רובן עבדו בעבר פרקי זמן קצרים במקומות עבודה מגוונים. היציאה לעולם העבודה עבור המשתקמות מלווה בחששות טבעיים ממפגש עם עולם חדש ובלתי מוכר. נושא היציאה לעולם העבודה, ההתנהגות בעולם זה והחששות ממנו "מטופלים" בקבוצת התמיכה התעסוקתית המועברת אחת לשבוע בשעות הערב ובסבב ההרגשה.

החששות שביטאו המרואיינות לקראת יציאתן לעבודה:

- חשש ממקום חדש ושונה
- חשש מהיחס אותו יקבלו והאופן בו ישפטו אותן
- חשש מהסטיגמה שנוצרה בעקבות עברן
- חשש שלא ידעו להסתדר עם האנשים בעבודה
- חשש מאי הסתדרות מבחינה מקצועית
- חשש מהאחריות המוטלת בעבודה
- חשש שלא יוכלו להתעורר בבוקר ו"לפשל" בעבודה
- פחד מהתמודדות בעולם האמיתי
- חשש מחוסר הצלחה להתמיד

כ- 70% מהמשתקמות שסיימו את התוכנית טענו כי מאד חשוב להן לקבל במקום העבודה: יחס שווה, תעסוקה, סדר יום קבוע והערכה. בנוסף, ל- 47% מבין המשתקמות חשוב מאד לקבל במקום העבודה: כסף והשתלבות בחברה (ראה לוח מס' 7 בנספח).

תהליך חיפוש העבודה

המשתקמות טענו כי הן שבעות רצון מהתהליך הנוכחי של חיפוש העבודה, בו רכזת התעסוקה מבררת לגבי סוג העבודה שבה ברצונן לעסוק ובהתאם היא מחפשת עבורן עבודה ומיידעת אותן לגבי אופציות אפשריות.

בנוסף, כל המשתקמות הביעו שביעות רצון מהעובדה כי תהליך חיפוש העבודה נעשה דרך המרכז והמעסיק מודע לעברן כך שאינן חיות בחרדה מתמדת שמא עברן יתגלה. התחושה העיקרית העולה מהשאלונים היא שאין מספיק מעסיקים ואפשרויות תעסוקה.

הכנה לקראת כניסה לעולם העבודה

כיום לא נערכת במרכז הכנה לקראת כניסה לעולם העבודה (כיצד מחפשים עבודה, כתיבת קורות חיים, התנהגות בראיון עבודה, כניסה נכונה לתפקיד חדש). בנושאים אלה עוסקים באופן חלקי בקבוצת התמיכה התעסוקתית המועברת אחר הצהרים. 80% מבין המשתקמות שרואיינו ועברו את סדנת התעסוקה ($17/49$) טענו כי אינן זקוקות להכנה נוספת לקראת כניסתן לעבודה והנושאים המועלים בקבוצת אחר הצהרים הינם מספקים.

20% מבין המשתקמות טענו כי היו מעונינות לקבל במסגרת מרכז היום הכנה לקראת כניסתן לעבודה. הצורך העיקרי שהועלה הינו הכנה שתתרכז בהתנהגות בראיון עבודה. 5% היו מעונינות כי רכזת התעסוקה תצטרף אליהן למפגש ראשון עם המעסיק.

חששות עם יציאה מהמרכז

החששות העיקריות שהועלו לקראת יציאה מהמרכז:

- פחד מבדידות
- העדר מיומנויות תקשורת ויצירת קשר עם אנשים
- חשש מלקיחת אחריות על החיים
- חשש מהעדר תמיכה, אותה מקבלים במרכז
- חשש מהעובדה שלא אראה יותר את מנהלת המרכז
- חשש מכישלון בעבודה

שמירה על קשר לאחר יציאה מהמרכז

א. שמירה על קשר עם משתקמות מהמרכז: 82% מבין המשתקמות ($14/49$) גילו עניין לשמור על קשר עם משתקמות אחרות מהמרכז והיתר אינן מעונינות.

ב. שמירה על קשר עם הצוות הטיפולי במרכז: כל המשתקמות טענו כי תהינה מעונינות להמשיך ולשמור על קשר עם הצוות הטיפולי במרכז.

ג. כל המשתקמות הביעו נכונות לעזור במרכז בשיקום נשים נוספות.

הערכת פעילות המרכז על ידי צוות העובדים

הראיונות שנערכו עם צוות העובדים משקפים את נקודת מבטם לגבי עבודת המרכז. במהלך הראיונות העלו העובדים בעיות וקשיים עימם הם מתמודדים וכן, חוזקות וחולשות של עבודת המרכז. הממצאים המוצגים להלן, מבוססים על כל צוות העובדים: מורים, מדריכה בוגרת המרכז, רכזת התעסוקה ומנהלת המרכז.

(המספרים המוצגים בלוח מייצגים את מספר המשיבים)

לוח מס' 2: מידת שביעות הרצון של צוות העובדים מפעילות המרכז

פירוט	משביע רצון	טוב	בינוני	טעון שיפור	אינו משביע רצון	פרמטר
	5	4	3	2	1	
ללא הערכת מנהלת המרכז	5					ניהול המרכז
במהלך שנת הפעילות הראשונה התגבשו שיטות העבודה – כל אחד למד את תפקידו וגבולותיו. עדיין יש דברים אותם יש לשפר, ראה התייחסות בהמשך.	2	3		1		שיטות עבודה
ניתן להוסיף עוד פעילויות, ראה פירוט בהמשך.	1	5				תוכנית ופעילויות
יש לבדוק תמיכה רבה יותר מהרשות לשיקום האסיר ומביטוח לאומי בעיקר ברמה התקציבית.		1		2		תמיכה מגורמים שונים
צריך לפעול יותר בשיווק המרכז לקהילה בצורות מגוונות. בשלב הנוכחי המרכז עובר בקהילה מפה לאוזן – ראה התייחסות בהמלצות לדיון.		1		1		שיווק לקהילה
חסר תקציב לעזרי לימוד: ספרים ותוכנות וכן, לכוח אדם במרכז.				4		תקציב
בהתחלה היו חסרים מחשבים, כיום חסרות תוכנות לימוד, ספרים, אנציקלופדיות, מילונים עברית/אנגלית ועברי/עברי, משחקים היו תורמים וכן, חסרים פלקטים ליצירת אווירת לימוד בכיתה. כמו כן, חסרים מדפים, כונניות, עוד קו טלפון.				6		ציוד
המיקום הפיסי משביע רצון כיוון שנמצא על עורק תחבורתי ראשי, אך עצם העובדה שמצויים יום שלם במקלט זה מקשה על האווירה, יש צורך בחדר נוסף. במקלט יש בעיה של ביוב ושירותים	1		3	2		מיקום פיסי

לוח מס' 3: קשיים בעבודת המרכז

פוגע בעבודת הצוות	פוגע בשיקום האסירות המשוחררות	פירוט	קושי
פוגע	פוגע מאד	נושא המשמעת מקשה מאד על העברת השיעורים. לעיתים המשתקמות מזלזלות מאד במורות והמורות צריכות לשמש בתפקיד שוטר, תפקיד שהמורים לא מעוניינים לקחת על עצמם.	בעיות משמעת
פוגע מאד	פוגע מאד	המורות מועסקות במרכז מגלות מעורבות רבה בעולם המשתקמות. מעורבות זו מובילה לעיתים להתערבות בחיי המשתקמות.	התערבות המורות בנושאים שאינם מקצועיים

המרואיינים טענו כי הפעילויות שהתבצעו בעת קיום המחקר במרכז הינן רלוונטיות ותורמות למשתקמות.

פעילויות שכדאי להוסיף למרכז

המרואיינים ציינו את הפעילויות הבאות כפעילויות שכדאי להוסיף למרכז ואשר תתרומנה למשתקמות:

תקשורת בינאישית – עיסוק בנושא יצירת קשר עם אנשים, צורות תקשורת והאופן בו מתקשרים (בסדנאות או בצורות מגוונות נוספות). העיסוק בנושא יתרום למשתקמות להתמודד עם הפחד ביצירת קשרים וכן, יתרום לביטחון העצמי.

עיסוק בנושאים אקטואליים – יצירת מודעות בקרב המשתקמות למתרחש בארץ.

פעילויות תרבות – פעילויות תרבות כגון מוזיאונים, ספריות, תאטרון יאפשרו להן להעשיר את עולמן הפנימי.

טיולים באמצע ובסוף תוכנית – הטיולים יאפשרו למשתקמות להכיר את הארץ, לכיף ולצאת מהשגרה.

שבוע עבודה בקיבוץ – היכרות עם חיי הקיבוץ תחשוף את המשתקמות לצורת חיים אחרת, לשותפות ולעבודה בצוותא.

קורסים בנושא מיניות/בריאות האישה/הורות/תזונה – הקורסים יעסקו בעולם הנשי מהיבטים שונים.

העשרה – עיסוק בנושאים מגוונים כגון אסטרולוגיה הנותנים העשרה וידע כללי בתחומים שונים.

נקודות חוזקה וחולשה של המרכז

נקודות חוזקה וחולשה של המרכז כפי שהועלו על ידי צוות העובדים:

נקודות חוזקה של המרכז

1. מרכז הנותן מענה ומסגרת לנשים בלבד: יתרונו וייחודו העיקרי של המרכז הינו הענקת טיפול הוליסטי לנשים המעונינות להשתקם.
2. עבודה מסורה ואכפתית מצד מנהלת המרכז, הצוות הטיפולי והמורים.
3. מתן בית חם וביטחון לנשים המעונינות להשתקם.
4. הרעיון למתן טיפול כולל – טיפול נפשי, חברה, שיחות, לימודים, דאגה לצרכים כספיים: דיוור, ביטוח לאומי, ארוחות צהרים. המשתקמת לא עוברת בין גורמים שונים יש הכל במקום אחד.

נקודות חולשה של המרכז

1. עצם המפגש בין אסירות משוחררות יכול לפגוע בחלק מהמשתקמות. חלק מהאסירות המשוחררות אינן מעונינות להשתקם, ועובדה זו יכולה להשפיע לרעה על אסירות משוחררות בעלות מוטיבציה ללמוד ולצאת לעבוד.
2. מחסור בתקציבים לספרים ותוכנות, ריהוט ועוד.
3. קיימת קבוצה גדולה מדי של משתקמות אליהן המרכז אינו ערוך: במהלך שנה וחצי לפעילות המרכז, היו תקופות בהן המרכז פעל בתפוסה של משתקמות מעבר להערכה וההערכות הראשוניים. תוכנן כי המרכז יעבוד עם 7 משתקמות בו זמנית. בשל הצלחת השיווק של המרכז שינתה את התמונה ובמשך חודשיים עבד עם 14 משתקמות בו זמנית ומרבית הזמן עם תפוסה מלאה של 7 משתקמות בו זמנית. לאור עובדה זו נותר קושי להתמודד ולעזור באופן משביע רצון למשתקמות השוהות במרכז. הקושי מתבטא לא רק בצפיפות שנוצרה כיוון שקיים חדר לימוד אחד בלבד לקבוצה גדולה אלא גם בתשומת הלב הניתנת לכל אחת מהמשתקמות בלימודים ובטיפול הפרטני והקבוצתי.
4. תנאים – לימודים במקלט מחניק וצפוף מקשים על הריכוז וכן, תנאי מזג האוויר במקלט מקשים. בנוסף, יש בעיות ביוב רבות.
5. המרכז לא הצליח להקים פס ייצור רציף במהלך השנה הראשונה להפעלתו.

תרומת המרכז

פעילויות שתרמו למשתקמות במהלך שיקומן במרכז

להלן מוצגת התייחסות של 17 המשתקמות שסיימו את תוכנית השיקום לבי תרומת התוכנית:

1. כיצד המסגרת הכללית של המרכז לימדה להציב לעצמן גבולות.
2. תרומת הלימודים:
 - א. **לימודי המחשב** – יכולת והבנה לעבודה עם מחשב. לימודי המחשב הפחיתו את הפחד מהמחשבים.
 - ב. **לימודי עברית** – הלימודים תרמו לשיפור אוצר המילים.
3. תרומת סבב ההרגשה והקבוצה הטיפולים:

השיחות הקלו בכך שאפשרו לפרוק רגשות ולדבר על נושאים שונים, סייעו להעלאת הביטחון וההערכה העצמית.

הערכת ההתקדמות האישית במרכז

המשתקמות נשאלו: "מה ייחשב כהצלחה שלך במהלך שלושת החודשים במרכז?", מטרת שאלה זו הינה לבחון מהו האתגר בפניו עומדת המשתקמת עם תחילת שיקומה, ומהו היעד/ים אות/ם רוצה להשיג במהלך שיקומה:

המשתקמות חשו התקדמות אישית כמעט בכל הנושאים שהוצגו להן (ראה לוח מס' 8 בנספח). ההתקדמות העיקרית הורגשה בעיקר בנושאים הבאים: הערכה עצמית, סבלנות, ידע, מוטיבציה להשתקם והתמדה.

בנושא הערכה עצמית כ- 76% (¹³/₁₇) טענו כי חל שינוי רב.

בנושאים: סבלנות, ידע, מוטיבציה להשתקם והתמדה כ- 70% (¹²/₁₇) מהמשתקמות טענו כי חל בהן שינוי רב.

בנושאים: יחס לעבודה ויחס לאנשים כ- 65% (¹¹/₁₇) מבין המשתקמות טענו כי חל בהן שינוי רב.

הנושאים: תרומה לגמילה, הסתגלות לסדר יום כ- 59% (10/17) מבין המשתקמות טענו כי חל בהן שינוי רב.

בנושאים: הקשבה וסוג העבודה בה מעוניינת להשתלב כ- 53% (9/17) מבין המשתקמות טענו כי חל בהן שינוי ואף שינוי רב.

ניתן לסכם ולומר כי המשתקמות שסיימו את תוכנית השיקום חשו כי המרכז תרם להן בשלושת הנושאים העיקריים בהן ציפו לתרומתו:

1. לימודים;
2. תמיכה נפשית;
3. קבלת כלים להשתלבות בחיים.

תרומת המרכז למשתקמות בעיני צוות המרכז

הצוות טען כי המשתקמות מבטאות יחס אמביוולנטי – כלפי המרכז. מצד אחד הן אוהבות את המרכז ורואות בו "בית חם" ומצד שני הן מבטאות כעס כלפי המרכז. הצוות מסביר יחס זה לעובדה שהמרכז מציב למשתקמות מסגרת וגבולות אותם קשה להן לקבל.

לדעת הצוות חלו מספר שינויים בהתנהגות המשתקמות מאז שהן הצטרפו למרכז:

ככל שהמשתקמות שהו יותר במרכז חל שינוי במוכנותן להשתלב בחברה/חיים: משתקמות שהחלו את התוכנית וביטאו יחס של מרד וכעס כלפי המציאות והחיים בכלל, התרככו במהלך הזמן והיום הן מבטאות נכונות רבה יותר ופחות התנגדות להשתלב בחיים וכן, פחות כעס ועוינות.

המשתקמות גילו יכולת לפנות למרכז בבקשת סיוע ברגעי קושי ומשבר. בנוסף, גילו המשתקמות יכולת לפתח שיחה בינן לבין עצמן וליצור קשרים חברתיים.

בהתחלה קשה היה למשתקמות להגיע בזמן לתחילת היום או לתחילת השיעורים וכן לשבת בצורה רציפה בשיעור ועם הזמן הן הסתגלו לסדר היום במרכז.

במשך הזמן נוצרה בין המשתקמות פתיחות שסייעה בהקמת קבוצה שבה הן העלו נושאים משמעותיים להן.

השתלבות המשתקמות בתעסוקה

תהליך ההשמה בעבודה מתחיל כחודש – חודש וחצי לאחר ההגעה למרכז.

בתום שנה וחצי לפעילות המרכז הושמו 39% (19/49) נשים בעבודה.

בשלב הראשון נערכת שיחה בה משתתפים מנהלת המרכז, העובדת הסוציאלית, המטפלת ורכזת התעסוקה. בשיחה זו, לאחר הערכת יכולתה של המשתקמת לצאת לעבודה, מחליטים על סוג העבודה המתאים לאותה משתקמת.

לאחר מכן, נפגשת המשתקמת עם רכזת התעסוקה. בפגישה זו מסייעת רכזת התעסוקה למשתקמת לכתוב קורות חיים ומסייעת לה להתכונן לראיון עבודה. במידת הצורך מצטרפת רכזת התעסוקה לראיון העבודה.

בשלב זה מצטרפת המשתקמת לקבוצת התמיכה התעסוקתית.

בפרקים הקודמים הוצגו נושאים המתמקדים בעולם המשתקמות, עבודתו ופעילותו מנקודת מבט המשתקמות וצוות המרכז. בפרק זה נתמקד בהערכת עבודת המשתקמות ופעילות המרכז מנקודת מבט חיצונית – מנקודת מבטו של המעסיק הידיד. מעסיק ידיד נקרא כל מי שהתנדב לאחר תהליך הסברתי, להעסיק אסירות משוחררות.

פרק זה יכלול התייחסות בשני היבטים עיקריים:

1. התייחסות לקשיים בהעסקת האסירות המשוחררות תוך התייחסות לנושאים אותם כדאי למרכז לחזק בעבודתו עם המשתקמות.

2. הקשר בין המרכז והרשות לשיקום האסיר למעסיק הידיד.

פרק זה מתבסס על נתוני ראיונות עם שמונה מעסיקים ידידים בתחומים הבאים:

- א. עבודה בסופר פארם – סידור החנות, עבודה בקופה ומכירות;
- ב. עבודה בחנות בגדים – שירות ומכירה;
- ג. עבודה ברשת מזון מהיר – עבודה בקופה, הגשה ושירות;
- ד. עבודה בבית קפה – עבודה במטבח;
- ה. עבודה ברשת קמעונאית – סדרנית;
- ו. עבודה במסעדה – טבחית;
- ז. עבודה בכלבו – דיילת מכירות.

התייחסות לקשיים בשילוב האסירות המשוחררות בעולם העבודה

קשיים עימם מתמודדת האסירה המשוחררת בעבודתה:

1. קושי להתמודד עם שאלות לגבי העבר: בעיקר מצד חברים לעבודה. האסירה המשוחררת צריכה להיות מודעת לכך שתישאל לגבי עברה.
2. קושי לבצע הפרדה בין העולם האישי לעולם העבודה: האסירות המשוחררות אינן שמות את אותה "מסכה" שרוב האנשים עוטים ליום עבודתם. במקצועות שירותיים כגון: עבודה עם קהל ומכירות, פרצוף עגמומי או עצבות גורמים ללקוחות להירתע.
3. אי לקיחת אחריות ויוזמה בעבודה.
4. בעיה בעבודת צוות וקבלת מרות. ברוב המקרים לאסירה המשוחררת המועסקת אין בעיה לקבל מרות ממי שמוגדר כמעסיקה אך, כאשר חבר לעבודה בעל אותו מעמד מבקש עזרה בדרך כלל האסירה המשוחררת אינה נענית.
5. קשיים ביצירת קשרים חברתיים עם חברים לעבודה: האסירה המשוחררת אינה מספרת על עברה וקשה לה ליזום שיחות חולין ולהתקשר עם העובדים האחרים בצוות. נוצר מצב כי האסירה המשוחררת די בודדה במהלך יום העבודה.
6. קשיים במתן שירות אדיב ועדין: עבודה שירותית דורשת מנותן השירות לדבר בכבוד הן ללקוח והן בין חברי צוות העבודה. לעיתים האסירות המשוחררות מתנהגות בחנות מול חברי הצוות והלקוחות בצורה שאינה עדינה דיה הכוללת דיבור בקול רם ואף צעקות.

הקשר בין הרשות לשיקום האסיר ומעסיק הידיד

כל שמונת המעסיקים עימם נפגשנו לא הכירו את מרכז היום ופעילותו * ולא היו מודעים לתפקיד ההוסטל ומשמעותו. לחלק מהמעסיקים נושאים אלה אינם חשובים ואילו מעסיקים אחרים היו שמחים לקבל אינפורמציה על המרכז וההוסטל ופעילותם.

ציפיות המעסיק מהרשות לשיקום האסיר:

המעסיק אינו מעוניין להעסיק עובד המוגבל בשעות עבודה אולם, ההוסטל מחייב את המעסיק לשחרר את האסירה המשוחררת בשעה מסוימת ואם הוא מעוניין בשעות נוספות עליו לבקש אישור מההוסטל. בנוסף, האסירה המשוחררת קובעת פגישות עם עובדת סוציאלית מההוסטל בשעות שאינן נוחות ועליה לצאת ולהיות בפגישות אלה. בסופו של דבר, ההוסטל מחייב את המעסיק להתייחס לאסירה המשוחררת כאל

עובדת שונה וייחודית המוגבלת בשעות עבודה. המעסיק היה מצפה מההוסטל להתגמש בנושאים אלה ולאפשר לאסירה המשוחררת להיות ככל העובדים.

לטענת מנהלת המרכז מרבית המעסיקים השתתפו בסיורים בכלא ואף קיבלו מידע על האוכלוסייה, המרכז ופעילות הרשות לשיקום האסיר.

קבלת תמיכה מהרשות לשיקום האסיר לגבי ההתלבטות האם להעסיק אסירה משוחררת וההתמודדות עם דברים מרתיעים כגון: נגישות לכסף, פחד שחברים של האסירה המשוחררת יגיעו למקום העבודה, הינה התמודדות הנעשית לבד ללא תמיכת המרכז. יש ציפייה כי המעסיק ייפגש אם אנשי הרשות לפני החלטתו האם להעסיק או לאו. במפגש זה יעלה המעסיק את לבטיו וחששותיו לפני קבלת החלטה. בנוסף, כדאי לתת למעסיק טלפון של מעסיק ידיד אחר על מנת שישמע ממנו לגבי העסקת אסירה משוחררת.

יש ציפייה לבקר במרכז, בהוסטל, לשמוע מדוע הכללים בהוסטל נוקשים כל-כך ובעזרת אלה להבין טוב יותר את עולמה של האסירה המשוחררת.

בעקבות הנושאים שהועלו על ידי המעסיקים, רכזת התעסוקה הכינה "איגרת למעסיק הידיד". באיגרת זו ניתן רקע על פעילויות הרשות לשיקום האסיר למען שיקום אסירות משוחררות בכלל ותיאור על פעילות המרכז בפרט.

בנוסף, נערך סיור בנווה תרצה.

סיכום דיון

מרכז היום החל לפעול בתאריך 1/11/98, לאחר תקופת הכנה וגיוס צוות עובדים.

במהלך שנה וחצי ולפעילות המרכז בשלב "ההתנעה" בשלב זה התמקדו במרכז בכל אותם נושאים המאפיינים ארגון חדש בהקמתו: גיוס משאבים, גיוס אסירות משוחררות, הוגדרו תפקידי העובדים, עוצבו שיטות עבודה בין העובדים לבין עצמם ובין העובדים למשתקמות, נבנתה למרכז תדמית. יש להדגיש כי בשלב זה השקיעו צוות המורים והצוות הטיפולי רבות בבניית תוכנית המרכז, הפעלתה והתנעתו. לאחר כחצי שנה החל המרכז במעבר לשלב "המיסוד". מתוך שלב המיסוד אמור הארגון להמשיך לפעול ולהתפתח וזאת על בסיס הדברים שיעוצבו בשלב זה. אולם, בסיום שנה וחצי של פעילות אנו מצויים עדיין בשלב המיסוד.

עקרונות המרכז

1. **שיקום נפרד וייחודי לנשים** – לפי מדיניות מנכ"ל הרשות, מאפשר המרכז שיקום נפרד וייחודי לנשים תוך הפרדת תהליך שיקומן מגברים, ליצור מקום בו תוכלנה לדבר על בעיותיהן הייחודיות – הטראומות שחוו כגון גילוי עריות, אונס, עבודה בזנות, אלימות ועוד.
2. **יישוג** – מתוך הבנה כי נשים אלו נמצאות באמביוולנטיות ואינן מסוגלות לפתור את הדילמה בין חיים ומוות ולבחור להשתלב בחברה שהתעללה בהן יש לנסות ולסייע להן על ידי נשיאה משותפת בבחירה להיות בשיקום. שימוש בטכניקות יישוג מסייעות בהפחתת תחושת הניכור אותה הן חשות ומאפשרות התחלה של חווית ביחד.
3. **כוללניות הטיפול** – לנשים אלו בעיות בתחומים רבים כגון: דיור, חובות, עבודה ועוד. יש לאחד את מתן הסיוע בתחומים שונים תחת קורת גג אחת מתוך הבנת הניכור אותה חשות והידיעה כי לא יפנו לקבלת עזרה מגורמים רבים. חשוב כי הטיפול יינתן על ידי מקום אחד בו ניתן לפתח אמון ולראות את התועלת שבו על מנת ליצור אצלן מוטיבציה להשתלבות.
4. **תחושת בית/מקום מפלט** – מקום הטיפול צריך לתת תחושה של בית, מאחר שאין להן כמעט תמיכה משפחתית יש צורך ליצור מקום כזה עבורן. מקום בו יחוו בטוחות וישאבו ממנו כוח להתמודד עם השתלבותן בחברה. מקום אליו ניתן לפנות ולחזור לקבל תמיכה וסיוע בכל שלב בשיקום ולאחריו.
5. **החצנת אגרסיביות** – לנשים אלו קושי להוציא כעסים ובדרך כלל הן מפנות כעס כלפי עצמן כשהעבריינות משמשת כאמצעי להפניית חלק מהתחושות הקשות האלו כלפי החברה. במרכז נעשית עבודה טיפולית כיצד לדבר על כעס. למידה זו עשויה להקטין את תחושת האין מוצא ולאפשר הפניית אנרגיות להשתלבות.

6. **ערך עצמי** – סיוע להעלאת הערך העצמי על ידי טיפול נפשי כמו גם מאמצים נוספים כמו הרחבת השכלתן ובחירת גופי הכשרה מהמובילים והידועים בשוק ועל ידי מתן תעודות מקצועיות בתחומים שונים.
7. **יצירת קשרים** – למרבית הנשים אין קשרים חברתיים לבד מקשרים עם החברה העבריינית. על כן במקביל לטיפול יש ללמדן שפה חברתית שתאפשר קשרים מכל הסוגים, אינטימיים כשטחיים, באופן שיאפשר לדוגמה שיחות חולין.
8. **ליווי תעסוקתי/טיפולי** – תפיסת המרכז הינה אוכלוסייה כרונית. על כן בהשמתן בעבודה יש להקפיד כי המעסיק יודע את מי הוא מעסיק, שיהיה לו ליווי מקצועי של רכזת התעסוקה וכי המעקב והעזרה הטיפולית יינתנו לאורך שנים, עם אפשרות לפנייה וקבלת עזרה מיידית בעת הצורך.
9. **הנאה** – לאסירות המשוחררות מעט אם בכלל זיכרונות חיוביים, כחלק מטיפול המרכז יוצר קבוצת נשים המבצעות ביחד עם מטפליהן פעילויות מהנות שאמורות לתת איזון לחוויות שליליות שיאפשרו למידה של רגשות חיוביים כגון: יציאה לסרטים, טיולים, ארוחות במסעדה, צפייה בסרטים ועוד.

מאפיינים כלליים

במהלך שנה וחצי של פעילות טופלו במרכז 60 אסירות משוחררות. 49 נשים השתתפו בסדנת התעסוקה בבוקר ו- 11 נשים קיבלו טיפול פסיכוסוציאלי בלבד.

משתקמות שטופלו בסדנת התעסוקה במהלך היום הגיעו לאחת התקופות הבאות:

1. משתקמות הגיעו לתקופת שיקום בת שלושה חודשים שבסיומה הן יוצאות ללימודים או לעבודה.
2. משתקמות הגיע למרכז בין עבודות (פוטרו או התפטרו) ושוהות במרכז על ליציאה מחודשת לעבודה.

על פי קריטריונים לקבלה למרכז על אסירה משוחררת להיות בטווח של עד 3 שנים מיום שחרורה. אוכלוסיית המשתקמות במרכז הינה אוכלוסייה של נשים שהשתחררו מהכלא בין אפריל 1987 לדצמבר 1997. בפועל 66% ($^{22}/_{33}$) מהנשים השוהות משוחררות עד 3 שנים ו- 34% ($^{11}/_{33}$) משוחררות למעלה מ- 3 שנים.

90% מבין המשתקמות הופנו על ידי גורמים שונים: הוסטל, מנהלת המרכז, בית המשפט ועובדת סוציאלית בקהילה. 10% מבין המשתקמות הגיעו למרכז על פי המלצת חברות.

ראוי לציין כי במהלך שנה וחצי ראשונה להפעלת המרכז, המרכז הפך למסגרת שיקומית מוכרת על ידי בית המשפט. זאת אנו לומדים לאור העובדה ש- 16% מבין המשתקמות הופנט למרכז לשם ריצוי 1/3 על תנאי.

43% (21/49) מבין המשתקמות שהו במרכז בין ימים מספר לחודשים. חלקן הגיעו למרכז לתקופה קצרה בין עבודות ואחרות הגיעו למרכז לתוכנית שיקום ופרשו ממנה.
כ- 12% (6/49) שהו במרכז שלושה חודשים וכ- 31% (15/49) שהו במרכז למעלה משלושה חודשים.

כ- 45% (22/49) מבין המשתקמות שטופלו במרכז סיימו את שיקומן ויצאו לעבודה או לימודים, כאשר 11% מבין משתקמות אלה חזרו למרכז לאחר פיטורין או התפטרות מעבודתן.

לאור נתונים אלה ניתן ללמוד כי למרות שכ- 47% מבין המשתקמות שטופלו במרכז פרשו ממנו, כ- 49% אכן הצליחו להשתלב בעבודה או בלימודים לאחר תקופה בה טופלו במרכז. חשוב להיות מודעים לכך שאוכלוסיית האסירות המשוחררות הינה אוכלוסייה כרונית קשה לשיקום ועצם העובדה שיש אסירות משוחררות שחזרו למרכז לאחר תקופה של עבודה בחוץ מעידה על הצלחת המרכז למשוך אליו נשים הנקיות מסמים ומעונינות להשתקם ולשנות את מצבן.

הערכת פעילות המרכז

הלימודים במרכז הוערכו על-ידי המשתקמות כמעניינים ותורמים כאשר נושא הלימוד האהוב ביותר היה מחשבים. המשתקמות טענו כי שיחות סבב ההרגשה וקבוצת התמיכה תרמו מאד לתהליך השיקום ואפשרו להן להעלות נושאים משמעותיים ולדון בהם. המשתקמות המליצו להשאיר את כל הפעילויות במתכונתן הנוכחית, פרט ללימודי המחשב אותם יש להרחיב. מספר משתקמות טענו כי לעיתים הזמן מסיום הלימודים (11:30) ועד סיום יום הפעילות (15:00) "נמרח" ויש תחושה כי ניתן לקצר זמנים אלה וללכת מוקדם יותר הביתה. מנהלת המרכז הדגישה כי חשוב לתת למשתקמות זמן פנוי על מנת שידעו להתמודד עם הזמן ולהעסיק עצמן. בנוסף, כאשר פס הייצור יפעל באופו שוטף, הזמן הפנוי יקטן בצורה משמעותית.

המשתקמות הביעו שביעות רצון ברמה גבוהה מיחס הצוות המטפל, סבלנותו, היכרותו ומודעותו לבעיותיהן האישיות. המשתקמות הביעו שביעות רצון בינונית מקבוצת המשתקמות, ציוד המרכז ומיקומו. רמת שביעות רצון מצוות המורים הינה נמוכה יותר מרמת שביעות רצון מהצוות הטיפולי. הסיבות שצוינו על ידי המרואיינות הינן שהמורים מתנהגים לעיתים כמו שוטרים ומנסים לחנך וכן, כי מורה המחשבים מתייחס לתלמידות החזקות בלבד. לאור הנאמר בראיונות, ניתן לשער כי התערבות המורים (בעיקר המורות) בנושאים אישיים גורמת גם היא לקושי בקרב המשתקמות.

המשתקמות מרוצות מתהליך חיפוש העבודה עבורן. הן שביעות רצון מאופן עבודת רכזת התעסוקה ומשיתופן בתהליך חיפוש העבודה. רוב המשתקמות (80%) טענו כי אינן חשות צורך בהכנה לקראת יציאה לעבודה.

רוב המשתקמות חשו התקדמות אישית בזכות המרכז בהיבטים מגוונים. כ- 76% מבין המשתקמות טענו כי חל בהן שיפור בהערכה עצמית שלהן. כ- 70% מבין המשתקמות טענו כי חל בהן שיפור רב בסבלנות, בידע, במוטיבציה ולהשתקם ובהתמדה.

כ- 53% ומעלה מבין המשתקמות טענו כי חל בהן שינוי ואף שינוי רב בנושאים: תרומה לגמילה, הסתגלות לסדר יום, הקשבה, סוג העבודה בה מעונינות להשתלב. לאור נתונים אלה ניתן ללמוד כי רוב המשתקמות הרגישו התקדמות ושינוי בהיבטים פנימיים והתנהגותיים אלה. גם צוות העובדים דיווח על שינויים בתחומים אלה בקרב המשתקמות.

זאת כאשר צוות העובדים דיווח בעיקר על שינויים התנהגותיים כגון: הסתגלות לסדר יום, התמדה, עלייה בביטחון העצמי של המשתקמות, שיפור בהתנהגות היום יומית הכולל יכולת לפתח שיחה וקשר, וגילויי התחשבות אחת בשניה. בנוסף הצוות דיווח על שינוי בקבוצת המשתקמות – ניתן לראות גיבוש של קבוצה, פיתוח אמון במרכז ומטרותיו, שינוי בתפיסת סמכות אנשי הצוות ותחושת מחויבות כלפי המרכז.

חולשות המרכז

מתוך הראיונות עם המשתקמות וצוות העובדים עולים מספר חסרונות עיקריים של המרכז:

1. **תנאים פיסיים במרכז** – המרכז ממוקם במקלט וקשה מאד לשהות בו יום שלם. המקלט צפוף ומחניק (חס בקיץ וקר בחורף). בנוסף, השירותים והביוב מתקלקלים מידי פעם והריח במרכז מקשה מאד על השהייה בו.

עצם העובדה שהמרכז ממוקם במקלט מקשה על המשתקמות. חלק מהמשתקמות טענו כי המקלט מזכיר להן את תקופת השימוש וחלקן אף טענו כי המקלט מעלה זיכרונות של אונס אותו חוו במקלט.

לחלק מהנשים קשה להתמודד עם השהות במקלט ויתכן כי תנאים עלולים לגרום לחוסר רצון להגיע אליו. יש להיות מודעים לכך כי מרכזי שיקום אחרים ממוקמים במבנים מסודרים ולחלקם יש אף מדשאות ועם הזמן התנאים יכולים לגרום לחוסר רצון להגיע למרכז.

2. **מחסור בתקציבים במרכז** – הצלחת שיווק המרכז העמידה בעיה של משאבים ותקני כ"א. למרות גיוס התרומות למרכז ולמרות העובדה שהתקציב שהעמידה הרשות לשיקום האסיר לרשות המרכז

עלה על התחייבויותיה, עדיין חסרים תקציבים במרכז לעזרי לימוד וריהוט. י לציין כי הרשות לשיקום האסיר תקצבה את מרבית הצרכים שעלו מן השטח.

3. **התמודדות המרכז עם קבוצה גדולה מדי של משתקמות** – במהלך שנה וחצי לפעילות המרכז, היו תקופות בהן הוא פעל בתפוסה מלאה של משתקמות מעבר להערכה וההיערכות הראשוניות, תוכנן כי המרכז יעבוד עם 7 משתקמות בו זמנית ובמשך חודש עבד המרכז גם עם 14 משתקמות בו זמנית. לאור עובדה זו נוצר קושי להתמודד ולעזור באופן משביע רצון לכל הנשים הנמצאות במרכז. הקושי מתבטא לא רק בצפיפות שנוצרה, כיוון שקיים חדר לימוד אחד בלבד אלא בכל התחומים: בלימודים כל משתקמת קיבלה פחות תשומת לב ולכן התקדמותה הייתה איטית יותר ובטיפול פרטני וקבוצתי כמות התמיכה והעזרה שניתנו לכל משתקמת קטן.

4. **חוסר הצלחה לעמיד פס ייצור במרכז** – במהלך השנה הראשונה לפעילות המרכז לא הצליחו לגייס מעסיק יחיד אשר יעמיד פס ייצור במרכז, הסיבה לכך נעוצה בעובדה שמספר המשתקמות השוהות בו זמנית במרכז אינו קבוע, דבר הגורם לחוסר יכולת לתכנן את הספק העבודה. כיום מתבצעת פעולת פס ייצור לפרקים (כאשר יש למפעיל עבודה).

פס הייצור משמעותי מאוד לתהליך השיקום בהיבט של עולם התעסוקה ויש חשיבות רבה להכניס פעילות זו למרכז.

חוזקות המרכז

מתוך הראיונות עם צוות העובדים והמשתקמות עולים היתרונות העיקריים הבאים:

1. **מרכז המעניק טיפול כוללני לנשים בלבד** – יתרוננו וייחודו העיקרי של המרכז הינו הענקת טיפול הוליסטי לנשים המעונינות להשתקם. מרכזי שיקום מגוונים מעניקים טיפול לקבוצות נשים וגברים ובמהלך הראיונות הדגישו המשתקמות את כוחו של המרכז בטיפול לנשים בלבד. המשתקמות טענו כי המסגרת הנשית מאפשרת להן לעסוק בבעיות עימן לא ניתן להתמודד במחיצת גברים כגון: ניצול מיני, אונס, התעללות ועוד.

2. **יחס הצוות במרכז** – המשתקמות טענו כי המרכז מהווה עבורן חממה "ובית חם". הן יודעות כי הצוות (הטיפול בעיקר) מעוניין לעזור ומהווה אוזן קשבת בכל עת. התחושה כי ניתן לקבל עזרה בכל נושא והתמיכה הניתנת נרחבת, מאפשרת למשתקמות להתחיל את צעדיהן הראשונים מחוץ לכלא. כפי שציינה אחת המשתקמות: "המרכז הוא הקביים לצעד הראשון שעושים מחוץ לכלא".

3. **השמה בעבודה בסיום תהליך השיקום** – המשתקמות הביעו שביעות רצון מהעובדה שבסיום השיקום יש מי שדואג להשמתן בעבודה וכן, שהמעסיק מודע לעברן.

המלצות

חלקי הדו"ח שהוצגו עד כה התמקדו בתיאור ומיפוי המצב הקיים מנקודת מבט המשתקמות, צוות העובדים ומעסיקים יחידים. חלק זה של הדו"ח יתמקד בהצגת הבעיות שהועלו במהלך הראיונות והמלצות לדיון.

1. שיתוף פעולה בין הצוות הטיפולי לצוות המורים: בתחילת העבודה במרכז היה נתק מסוים בין הצוותים. כיום מתקיימות פגישות והעברת אינפורמציה בין הצוותים.

יש למסד את נושא המפגשים בין הצוות הטיפולי לצוות המורים ולערוך מפגשים בתדירות שתיקבע. ממפגשים אלה כל צוות יעדכן לגבי הנעשה בתחומו, העברת אינפורמציה שוטפת ודיון בבעיות המתעוררות. יתכן וראוי כי שני הצוותים ידונו בפעילויות המרכז ותוכניות עבודה מתוך ראייה כי לכל צוות יש לתרום בתחומו.

2. קליטה לימודית של אסירה משוחררת במרכז: עקב מגבלות זמן לא תמיד מתבצע אבחון ראשוני של רמת הלימוד.

מומלץ כי כל מורה ייפגש עם האסירה המשוחררת החדשה לפני השיעור ויאבחן באופן ראשוני את רמת הלימודים המתאימה לה. בצורה זו המורה יוכל להתכונן לקליטתה בקבוצה.

3. תכנים לימודיים בנושא עברית/אנגלית

◆ המורות לעברית ואנגלית בונות כיום באופן עצמאי את מערכי השיעור. מומלץ למסד את הלימודים עם המרכז להשכלת מבוגרים במשרד החינוך והתרבות – "תהילה" – כך שיהיה גוף אחראי על נושא ההשכלה. במיוחד גוף עם ניסיון רב שהצטבר במשך שנים ואשר יוכל לעזור בניסיון הייחודי במרכז החדש בו ועל המשתנה.

◆ רמת הבנת הנקרא הנדרשת מהמשתקמות בתום הלימודים צריכה להיות רמה של קריאת עיתון.

4. מדיניות מעקב ומשוב לגבי הצלחת המשתקמת: המורים החלו בבניית כלי הערכה לגבי התקדמות המשתקמות, על ידי מבחנים והערכות על שיעורי בית. עדיין יש מקום לשפר תחום זה (בעיקר בלימודי מחשבים). מתוך הראיונות עולה כי נושא הערכה וקבלת המשוב משמעותי מאד בתהליך שיקומן.

5. תיעוד המתרחש במרכז: כיום כל מורה עורך תיעוד אישי לגבי תכני השיעורים המועברים במהלך הלימודים. התיעוד הינו חלקי ואינו כולל את התכנים והפעילויות וכן, אינו כולל התייחסות לשאלה האם החומר הלימודי התאים לאוכלוסיית המשתקמות. הצוות הטיפולי מבצע תיעוד רטרואקטיבי לגבי הנעשה במרכז.

מומלץ כי כל מורה ישאיר במרכז קלסר ובו מבנה השיעורים ותכניו וכן הערכה לגבי הצלחתם/אי הצלחתם. הצוות הטיפולי ומנהלת המרכז ירכזו קלסר תיעוד ובו תיעוד הנושאים המועלים בשיחות טיפוליות, נושאים רלוונטיים לדיון וכן, נושאים הרלוונטיים לניהול המרכז.

6. התערבות המורות בנושאים שאינם מקצועיים: המורות מגלות מעורבות רבה בעולמן האישי של המשתקמות. מעורבות זו מובילה לעיתים לחדירה לחיי המשתקמות, שאינה רלוונטית לתפקיד המורה. מעורבות זו מקשה על המשתקמות ועל הצוות הטיפולי הנאלץ להתמודד עם שאלות ובידורים מצד המורים. למרות שנערכו שיחות בנושא בין מנהלת המרכז למורות לא חל שיפור במצב. נראה כי המורות חשו שחלק מתפקידן הוא לחנך את המשתקמות ולא להתרכז בלימודים המקצועיים בלבד.

מנהלת המרכז ניסתה לשוחח על המורות ולשנות את המצב ללא הועיל, הוחלפו המורות במורות צעירות יותר.

מומלץ לגייס מורות צעירות ולהנחותן שיתרכזו בעיקר בפן המקצועי ולא ייקחו על עצמן את תפקיד המחנכת.

7. חוגים המתקיימים במרכז: במהלך שנה וחצי לפעילות המרכז נערכו בו מספר חוגים (התעמלות, יצירה, סדנת תדמית ושעת משחק). פרט לסדנת התדמית ושיעור הספורט, יתר החוגים הופסקו עקב חוסר נכונותן של המשתקמות להשתתף בחוג. המשתקמות חוו ניסיונות להפעלת חוגים אשר נכשלו.

מומלץ לעורך פעילויות התואמות את ציפיות המשתקמות, כפי שמוצגת בדו"ח זה. באופן זה המשתקמות ייהנו מפעילויות ולא יחוו כישלונות נוספים בנושא.

8. העדר מידע מספיק לפני השמת המשתקמת בעבודה: כיום רכזת התעסוקה מקבלת רקע על כל משתקמת, לקראת השמה בעבודה, בעיקר מהצוות הטיפולי. המרכז אינו מנצל את הידע הרב הנמצא ברשותו הן בקרב המורים והן בקרב הצוות הטיפולי למתן מידע מלא שיעזור בהשמה מוצלחת בעבודה.

ישנו צורך לבנות בסיום תוכנית השיקום ולקראת השמה בעבודה הערכה לגבי כל משתקמת. הערכה זו תכלול התייחסות המורים למשתקמת מבחינת יכולת לימודית, סבלנות, התמדה, יחס ללימודים והתקדמות. במקביל, הצוות הטיפולי יכתוב הערכה לגבי התקדמות המשתקמת במרכז והיבטים רלוונטיים נוספים לעולם העבודה כגון: התמדה, סובלנות, יחס לאנשים, יכולת לעבודה מאמצת, קבלת מרות, עבודה בצוות, המלצה לסוג עבודה רלוונטית ועוד. הערכה זו תועבר לרכזת התעסוקה לקראת ההשמה בעבודה.

9. חששות לקראת היציאה מהמרכז : כבכל מסגרת טיפולית אינטנסיבית, קיימים בקרב המשתקמות חששות ערב היציאה מהמרכז. לכן, יש לרכז את המאמץ בחודש השלישי בנושא "הפרידה". בנושא זה יש להפריד בין מועסקות לשאינן מועסקות. לגבי מועסקות ותיקות – מומלץ לחשוב על "עמיתות" וכן לבדוק כמה מהן משולבות ב-N.A.

10. הכנת המשתקמת לקראת כניסה לעולם העבודה :

◆ המעסיק הידיד ציין מספר קשיים עימם מתמודדת האסירה המשוחררת בעולם העבודה. הקשיים שהוצגו הינם: התמודדות עם שאלות לגבי העבר, הפרדה בין עולם העבודה לעולם האישי, אי לקיחת אחריות ויזומה בעבודה, עבודת צוות וקבלת מרות, קושי ביצירת קשרים חברתיים ומתן שירות אדיב ועדין.

מומלץ להתייחס בקבוצת התמיכה התעסוקתית ופעילויות הכנה לעבודה לנושאים שתוארו לעיל. כיוון שרוב המשתקמות מועסקות בעבודות שירותיות מומלץ לתת הכנה בנושא השירות, לבקר ברשתות שיווק ולדון בשאלה: עבודה שירותית מהי? ציפיות הלקוח ומקומו.

◆ קבוצת התמיכה התעסוקתית – מומלץ שקבוצת התמיכה התעסוקתית תהיה מיועדת למועסקות בלבד.

11. מחסור בכוח אדם לטיפול פסיכוסוציאלי במרכז : במהלך שנה וחצי להפעלת המרכז העניק המרכז תמיכה ל- 11 נשים שלא השתייכו למרכז אלא, זכו לליווי ומעקב מנהלת המרכז, כאשר שתיים מהן קיבלו טיפול אינטנסיבי אחת לשבוע. עם המשך עבודת המרכז אנו צופים כי יהיו יותר ויותר נשים שיצאו לעולם העבודה ויזדקקו לטיפול פסיכוסוציאלי זה. טיפול זה גוזל זמן רב ממנהלת המרכז והמדריכה ובשלב הנוכחי אין מספיק כוח אדם לתפעול הנושא.

12. חיזוק הקשר בין המעסיק הידיד למרכז ולרשות לשיקום האסיר : ישנם מעסיקים ידידים המעוניינים להכיר את הרשות לשיקום האסיר, פעילויותיה והמסגרות בהן משתקמות האסירות המשוחררות כגון ההוסטל והמרכז. המעסיק הידיד טען כי הוא חש שהרשות אינה מעוניינת לשתפו. בנוסף, מצפה המעסיק הידיד לתמיכה מהרשות בשלב קבלת ההחלטה האם להעסיק את האסירה המשוחררת וכן, בשלבים בהם מתעוררות בעיות במהלך העסקתה. המעסיק טען כי לו היה מכיר טוב את הרשות ושיקולי ההוסטל היה לו קל יותר לקבל ולהבין את המגבלות הקיימות על האסירה המשוחררת.

מומלץ לקיים עבור המעסיקים ימי עיון המציגים את הרשות, פעילויותיה, רקע על אוכלוסיית האסירות המשוחררות. בנוסף, יש לערוך למעסיקים הידידים ביקורים בהוסטל, במרכז וכן, בית הסוהר. מומלץ להבהיר למעסיקים הסיבות לכללים הנוקשים הנהוגים כלפי האסירות המשוחררות. מומלץ ליצור פורום מעסיקים ולבחון יחד עימו מהם הקשיים העיקריים בהעסקת האסירות המשוחררות ולראות כיצד ניתן להתגמש לקראת המעסיק.

13. מיקום המרכז: מיקום המרכז במקלט מעורר קונוטציות שליליות כגון מקרי אונס ושימוש בסמים. תנאים פיזיים: צוות המרכז עובד בתנאים פיזיים לא נוחים כגון: צפיפות גבוהה, שירותים מקולקלים, חם בקיץ, קר בחורף וכדומה.

מומלץ לבחון אפשרות להעברת המרכז למבנה ראוי יותר. מבנה הממוקם על עורק תחבורתי ראשי, מעל האדמה ומאפשר תנאים פיסיים נאותים ללימוד ושיקום.

לטענת מנכ"ל הרשות לשיקום האסיר הושקעו כספים רבים בשיפוץ המבנה. יתר על כן, הוא מבקש להדגיש כי המקום נבחר ע"י הרכזת וענה לצורכי ההקמה, אחרת היה נפסל על פניו. ולגבי העתיד: אם ימצא תקציב לכך ניתן יהיה להעתיק את המרכז למיקום אחר.

נספחים

נספח מס' 1: לוחות

לוח מס' 1: השכלה מעבר לשנות לימוד בבית הספר

מספר משתקמות	קורס	מס"ד
1	ניהול משפחתונים – משרד העבודה והרווחה	1
1	צורפות – המרכז הטכנולוגי לתכשיטנות בירושלים	2
1	מדריכת כושר גופני – סמינר הקיבוצים	3
1	עוזרת גננת – עירייה	4
1	פקידות	5

N=37

לוח מס' 2: תרומת קבוצת התמיכה התעסוקתית

* הציונים המוצגים להלן הינם מתוך סולם בן 4 דרגות, כאשר 4 היא הגבוהה ביותר

נושא	ממוצע התשובות
חשוב לי להגיע לקבוצה	2.81
תורם לשמוע על קשיים של נשים אחרות בעבודה	3.27
אני פועלת בעבודה בהתאם למה ששמעתי בקבוצה	2.4

לוח מס' 3: הערכה לגבי הנחיית קורס WORD ורמתו

* הציונים המוצגים להלן הינם מתוך סולם בן 4 דרגות, כאשר 4 היא הגבוהה ביותר

נושא	ציון
בהירות חומר הלימוד	4
התאמת רמת התרגילים למשתתפות	3.5
התאמת רמת הלימוד למשתתפות	3.75
הנחייה מעניינת	4
שליטת המנחה בחומר	4

לוח מס' 4: שביעות רצון המשתקמות בתחום הלימודים

ממוצע מחשבים	ממוצע עברית	ממוצע אנגלית	
4.2	4.0	4.2	העברת חומר הלימוד
4.1	4.1	4.5	נושאי הלימוד והתאמתם לצרכים
לא ניתן משוב	4.7	4.8	מתן הערכה על הישגים בלימודים (8 משיבות)

N=17

לוח מס' 5: ממוצע שביעות רצון מהיבטים שונים במרכז

ממוצע שביעות רצון ממוצעת	נושא	מס"ד
4.57	יחס אנשי הצוות	1
4.51	היכרות הצוות ומודעותו לבעיותיהן	2
4.5	יצירת קשר אישי	3
4.81	סבלנות אנשי הצוות	7
4.23	זמינות אנשי הצוות	8
3.74	קבוצת המשתקמות	9
4.0	שעות פעילות המרכז	10
3.38	ציוד המרכז	11
3.58	מיקום המרכז	12

N=17

לוח מס' 6: הערכת שעות פעילות המרכז

(המספור המוצג בלוח מציין את מספר המשיבות)

מס"ד	נושא	זמן מספיק	יותר מדי זמן	מטע מדי זמן
1	שלושה חודשים לתוכנית במרכז	7		10
2	שש וחצי שעות ביום	61		1
3	שעתיים וחצי ביום ללימודים	61		1
4	שעה הפסקת צהרים	51	2	
5	שעה וחצי ביום לעבודה במרכז	1	1	
6	שעה-שעה – שיחות הרגשה/סבב/קבוצת תמיכה	15		2

N=17

לוח מס' 7: חשיבות של פרמטרים המשפיעים על הנעת המשתקמת בעולם העבודה

(המספר המוצג בלוח מייצג את מספר המשיבות, על פני סולם בין 4 דרגות: חשוב ביותר, חשוב, חשוב מעט, לא חשוב)

מס"ד	נושא	חשוב ביותר	חשוב	חשוב מעט
1	כסף	8	7	2
2	הערכה	11	7	2
3	מפגש עם אנשים	6	8	3
4	סדר יום קבוע	11	6	
5	יחס שווה	12	5	
6	תעסוקה	12	5	
7	השתלבות בחברה	8	6	3
8	קידום (תוספת של אחת המשיבות)	1		
9	סיפוק (תוספת של אחת המשיבות)	1		

N=17

לוח מס' 8: הערכת התקדמות אישית במרכז

המשיבות ציינו כי הן חשות שחל בהן שינוי, בעקבות המרכז, בפרמטרים הבאים: (המספר המוצג בלוח מייצג את מספר המשיבות)

מס"ד	נושא	חל שינוי רב	חל שינוי קל	לא חל שינוי	פירוט
1	הסתגלות לסדר יום	7	3	4	
2	סבלנות	3	3	2	בזכות המרכז קיימת יותר סבלנות כלפי אנשים והמשפחה
3	הקשבה	3	3	5	השיחות עזרו מאד בפיתוח נושא ההקשבה
4	ידע	3	4	1	התקדמות בידע מתבטאת בעיקר בתחום המחשבים
5	מוטיבציה להשתקם	7	5	5	השיחות מאד תרמו
6	יחס לעבודה	5	1	5	המרכז וקבוצת תמיכה תעסוקתית העניקו בטחון עצמי בנושא. לפני השיקום היה פחד רב מעולם התעסוקה
7	סוג העבודה בה הינך מעונינת להשתלב	4	5	8	לפני השיקום במרכז היו מוכנות לצאת לכל עבודה כיום עושות יותר סלקציה
8	תרומה לגמילה	4	6	7	המרכז נתן תעסוקה במשך היום והשיחות ובדיקות השתן תרמו
9	יחס לאנשים	4	7	4	היום יש יותר סובלנות כלפי אנשים וכן, המשתקמות יותר סומכות על אנשים
10	התמדה	6	6	3	עצם העובדה שלא היו ויתורים מצד הצוות תרמה מאד להתמדה
11	הערכה עצמית	6	7	1	השיחות תרמו מאד בנושא הערכה עצמית

N=17

נספח מס' 2: שאלונים

שאלון למצטרפת למרכז היום

א. פרטים מזהים

שם _____ :

גיל _____ :

מספר שנות לימוד _____ :

שירות צבאי _____ :

רשיון _____ : אין / יש סוג

ב. תדמית מרכז היום

1. מי הפנה אותך למרכז היום? _____
2. האם שמעת על מרכז היום לפני הגעתך אליו (אם כן, ממי ומתי שמעת – בבית הכלא, מחברות לפני/אחרי שהותך בכלא)? _____
3. מה הם הדברים החיוביים ששמעת על מרכז היום לפני הגעתך אליו? _____
4. מה הם הדברים השליליים ששמעת על מרכז היום לפני הגעתך אליו? _____

ג. ציפיות ממרכז היום

1. מהי מטרת מרכז היום בעיניך? (למה הוקם)? _____
2. איזה פעילויות מרכז היום מציע? _____
3. באיזה מפעילויות המרכז את משתתפת ומה דעתך לגבי כל פעילות? (מעניין, ממצה, יש צורך להרחיב/לצמצם, קשה/קל, רלוונטי/לא רלוונטי) _____
4. האם יש פעילויות בהן את מעוניינת להשתתף ולא משתתפת כיום? _____
5. מה הן פעילויות אלה ומדוע אינך משתתפת בהן? _____
6. האם יש פעילויות או תחומים שאת מעוניינת שיהיו במרכז היום ואין כיום? _____

7. באיזו עבודה הינך מעוניינת לעבוד בסיום שלושה החודשים במרכז? _____

8. מה מבחינתך, ייחשב להצלחה שלך במרכז היום? (פרמטרים לדוגמא: להשתתף באופן קבוע בפעילויות המרכז, להיות בעלת סדר יום קבוע, לדעת לתפעל תוכנות מחשב אותן לומדים במרכז, ועוד). _____

9. היכן את מעוניינת לראות עצמך בסיום שלושת החודשים היום? _____

ד. פרטי תעסוקה

1. האם יש לך תעודת מקצוע ואיזו? _____

2. האם עבדת בעבר ואם לא מדוע? _____

3. פרטים על מקומות עבודה בהם עבדת בעבר: _____

מקום עבודה	משך זמן	סיבות עזיבה

ה. שימוש בסמים ושיקום

1. באיזה גיל התחלת להשתמש בסמים? _____

2. באיזה סמים השתמשת? _____

3. כמה זמן עבר מאז השתמשת בסם בפעם האחרונה? _____

4. האם היית בעבר בשיקום מסמים (אם כן, היכן)? _____

משפחה

1. כמה ילדים יש לך? _____
2. מה הם גילאי הילדים: _____
3. האם ילדיך מסודרים מחוץ לבית? (אם כן באילו מסגרות?) _____
4. עם מי מהאנשים הבאים יש לך קשר? _____

קרב משפחה	קשר יום יומי	קשר שבועי	חגים ואירועים	אין קשר
בן				
בת				
בן זוג				
אב				
אם				
אח				
אחות				
חבר				
בעל				
שכנה				
אפוטרופוס				
סבא				
סבתא				
אחר				

שאלון לאנשי מקצוע וסגל במרכז היום

שם המרואיין : _____
תפקיד : _____

א. הערכת מרכז היום

1. מהם מטרות ויעדי מרכז היום בעיניך? _____

2. מהם המטרות והיעדים שלך כאיש מקצועי במרכז היום? _____

3. מה הפרמטרים שלך להצלחה בתפקידך במרכז? _____

4. מהם יתרונות המרכז בעבודתו ועם האסירות המשוחררות? _____

5. כיצד הינך מעריך את המרכז באופן כללי, התייחס לפרמטרים הבאים :

פירוט	משביע רצון	טוב	בינוני	טעון שיפור	אינו משביע רצון	פרמטר
	1	2	3	4	5	
						ניהול המרכז
						שיטות עבודה במרכז
						תוכנית ופעילויות המרכז
						תמיכה מגורמים שונים
						שיווק לקהילה
						תקציב
						מקיום פיסי

6. כיצד היית משפר את הטעון שיפור?

נושא	דרך לשיפור

7. האם קונקרטי לעובד בתפעול המרכז בהיבטים הבאים:

פירוט	עד כמה פוגע בעבודת הצוות*	עד כמה פוגע בשיקום*	לא רלוונטי	נושא
				תוכנית לימודים אחידה שאינה תואמת לכולן
				קבוצת בנות לא קבועה
				בעיות משמעת
				מדיניות במעקב אחר הצלחה
				אחידות בהגדרת פרמטרים לגבי הצלחת הבנות
				שיתוף פעולה בין חברי צוות העבודה
				עבודה ללא תכנון מראש
				שיתוף הצוות בהגדרת תוכנית ופעילות המרכז
				אחר

* מקרא :

1.	כלל לא פוגע	3.	פוגע
2.	פוגע מעט	4.	פוגע מאד

8. אילו פעילויות או נושאים היית מוריד מפעילות המרכז?

מדוע?	נושא שיש להורידו

9. אילו פעילויות או נושאים היית מוסיף לפעילות המרכז.

מדוע? (תרומתו למטרות מרכז היום)	נושא שיש להוסיפו

ב. יחס האסירות המשוחררות למרכז היום

1. מה יחסן של האסירות המשוחררות למרכז היום? _____

2. לאחר כ- _____ חודשי עבודה עם הבנות האם אתה חש בשינוי בהתנהגותן? _____

3. במה מתבטא השינוי ההתנהגותי?

שינוי התנהגותי	במה מתבטא?

ג. הכנה לקראת עבודתך עם האסירות המשוחררות

1. מהם הקשיים העיקריים בהם הינך נתקל בעבודתך עם האסירות המשוחררות?

2. האם קיבלת הכנה לקראת עבודתך עם האסירות המשוחררות? (בתשובה שלילית עבור לשאלה 5) _____

3. מה כללה ההכנה וע"י מי נערכה? _____

4. חווה דעתך על ההכנה שקיבלת והאם ההכנה הייתה מספקת? (האם יש נושאים שהיה צורך להתייחס אליהם פחות/יותר באופן אחר?) _____

5. אם היו בונים היום הכנה לעובדים שיעבדו עם האסירות המשוחררות איזה נושאים היית ממליץ לכלול בהכנה זו? _____

6. כיצד היית ממליץ לערוך את ההכנה? _____

7. האם במהלך העבודה עם האסירות המשוחררות הינך מקבל ייעוץ בנושאים בעייתיים בהם אתה נתקל בעבודתך עם אוכלוסייה זו. _____

ד. עבודה עם גורמי חוץ

1. באיזה נושאים הינך נעזר בגורמי חוץ?

גורם חיצוני	הנושא עליו עובדים	טיב העבודה המשותפת/ קשיים ועזרה

2. האם תוכל לציין שלושה תחומים מרכזיים בהם על המרכז להשתפר וכיצד? _____

3. האם תוכל לציין שלושה תחומים מרכזיים בהם על המרכז להתגאות? _____

4. האם יש לך משהו להוסיף? _____

שאלון למעסיק אסירות משוחררות

שם המעסיק : _____
תחום המפעל : _____

א. הקלטות אסירה משוחררת בעבודה

1. במה עוסקת האסירה המשוחררת שנקלטה במפעלך? _____
2. מהו היקף משרתה? _____
3. כמה בעלי תפקידים העובדים בעיסוק זה, עובדים במפעלך? _____
4. האם במפעלך יש מחסור בבעלי תפקיד זה? _____
5. האם העובדת שהגיעה אליך הייתה מוכנה לעבודה? _____

מבחינה מקצועית – מיומנויות עבודה

מבחינה חברתית/הסתגלותית – הופיעה בזמן/מסודרת ומאורגנת/מתנהגת בחברותיות עם יותר עובדים _____

6. איזו הכשרה קיבלה האסירה המשוחררת עם הקלטותה במפעלך? _____
7. מה היו המשאבים (כח-אדם, זמן וכסף) שהשקעת בהכשרתה? _____
8. איזו הכשרה ספציפית למפעלך היית מעוניין שתתבצע במרכז היום? _____
9. מה הן ציפיותיך מהאסירה המשוחררת, מבחינת תפוקה ושכר? _____

ב. הכנה לקראת העסקת האסירה המשוחררת

1. מי הם אנשי הקשר שלך ברשות לשיקום האסיר ומה תפקידם? _____

2. מהי התדירות בה הינך נפגש/משוחח עם אנשי קשר אלה?

שם איש הקשר ותפקידו	תדירות המפגש

3. האם אתה מעוניין ביותר קשר עם הרשות לשיקום האסיר? (יותר פגישות עם רכזת התעסוקה, ביקורים של הרכזת במקום העבודה, מה עוד היית רוצה לקבל מהרשות?)

4. האם הרשות משתפת אותך בקבלת החלטות בנושאי תעסוקה, אם לא האם היית רוצה שתשתף ובמה?

5. האם קיבלת הכנה מרכזת התעסוקה לפני קבלת האסירה המשוחררת לעבודה?

6. חווה דעתך על ההכנה שקיבלת מרכזת התעסוקה לגבי העסקת אסירה משוחררת? (האם ההכנה הייתה מספקת, האם יש נושאים שהיה צורך להתייחס אליהם יותר/פחות/באופן אחר)

7. מה הן המיומנויות העיקריות שיש, לדעתך, להעניק לאסירה משוחררת לפני צאתה לעולם העבודה? (סדר יום, לימודים)

ג. היכרות המעסיק עם מרכז היום

1. האם אתה יודע על מרכז יום המעניק שיקום תעסוקתי לאסירות משוחררות? _____

2. האם הינך מכיר את הפעילויות הנערכות במרכז היום? (במידה ולא עבור לשאלה 5)

3. אילו פעילויות או נושאים היית מוריד מפעילות המרכז?

מדוע?	נושא שיש להורידו

4. אילו פעילויות או נושאים היית מוסיף לפעילות המרכז? (עבור שלא לה 6)

מדוע? (תרומתו למטרות מרכז היום)	נושא שיש להוסיפו

5. מה הם הנושאים בהם היית מעוניין שיתמקדו במרכז יום לשיקום תעסוקתי לאסירות משוחררות? _____

6. מהם הנושאים בהם מתקיים קשר בינך לבין מרכז היום? _____

7. באיזה נושאים הקשר בינך לבין מרכז היום הוא חיוני וחשוב? _____

8. נשמח לשמוע ביקורת חיובית או שלילית על פעילות המרכז _____

9. מה מרכז היום/רכזת התעסוקה צריך/ה לעשות על מנת לשפר את הקשרים עם המעסיק?

ד. העסקת אסירות משוחררות

1. האם העסקת בעבר אסירות משוחררות? _____

2. האם הן עובדות במפעלך גם כיום ואם לא מה היו הסיבות להפסקת עבודתן או לפיטורן?

3. מה הם הקשיים העיקריים בהם נתקלת בהעסקת אסירות משוחררות? _____

4. מה ניתן לעשות על מנת למשוך מעסיקים נוספים לפרויקט העסקת אסירות משוחררות?

5. האם יש לך משהו להוסיף? _____

ראיון לאסירה משוחררת בסיום התוכנית

שם: _____

א. שביעות רצון ממרכז היום

למראיין – שתי הטבלאות בעמוד הבא ימולאו במקביל לשאלה 1, בהתאם לדירוג הניתן ע"י המרואיינת.

1. אנא דרגי את מידת שביעות רצונך מהפרמטרים הבאים :

מאד לא מרוצה	לא מרוצה	בינוני	מרוצה	מרוצה מאד	נושא
					העברת חומר הלימוד
					נושאי הלימוד והתאמתם לצרכים
					מתן הערכה על הישגים בלימודים
					יחס אנשי הצוות
					היכרות ומודעות לגבי בעיות
					יצירת קשר אישי
					סבלנות אנשי הצוות
					זמינות אנשי הצוות
					קבוצת הבנות
					שעות פעילות המרכז
					ציוד המרכז
					מיקום המרכז

2. לגבי כל פרמטר שציינת מרוצה ומעלה פרטי בזכות מה את מרוצה

נושא	הסבר לשביעות רצון

3. לגבי כל פרמטר שציינת בינוני ומטה פרטי מדוע הציון נמוך

נושא	הסבר לחוסר לשביעות רצון

4. האם נהנית לבוא למרכז היום? 1. כן 2. לא (בתשובה שלילית עבור לשאלה 6).

5. בזכות מה נהנית לבוא למרכז היום?

סמן ✓	נושא
	הבנות
	הצוות
	תוכנית הלימודים
	שיחות הרגשה
	המסגרת הכללית
	אחר:
	אחר:

6. בגלל מה לא נהנית לבוא למרכז היום?

סמן ✓	נושא
	הבנות
	הצוות
	תוכנית הלימודים
	שיחות הרגשה
	המסגרת הכללית
	אחר:
	אחר:

ב. הערכת פעילויות מרכז היום

למראיין – במרכז היום נערכות הפעילויות הבאות:

1. לימודי אנגלית
2. לימודי עברית
3. לימודי מחשבים
4. עבודה בפס ייצור
5. שיחות הרגשה
6. פעילויות העשרה אחה"צ – סדנאות תדמית, לימודי מחשב

יש לאפשר למרואיינת להציג את הפעילויות הרלוונטיות ובמידה ולא תתייחס לאחת מהפעילויות המוצגות לעיל, יש להתייחס לפעילויות אלה בשאלות 1 ו- 2.

1. מה הן פעילויות המרכז אשר תרמו לך?

שם הפעילות	במה תרמה?

2. האם יש כיום במרכז פעילויות מיותרות ומה הן?

שם הפעילות המיותרת	מדוע?

3. האם יש לך רעיונות לשיפור פעילויות המתבצעות כיום במרכז?

שם הפעילות	דרכי שיפור	אין צורך בשיפור

4. האם יש לך רעיונות לפעילויות נוספות שכדאי לבצע במסגרת המרכז?

שם הפעילות	תרומתה לבנות

ג. הערכת שעות פעילות במרכז

למראיין – שאלה 1 תמולא במקביל לשאלות 2, 3.

1. אנא חווי דעתך לגבי שעות פעילות במרכז בהתייחס לפרמטרים הבאים :

נושא	זמן מספיק	יותר מדי זמן	מעט מדי זמן

2. אנא פרטי מדוע הזמן אינו מספיק לפעילויות שפורטו

נושא	הסבר	זמן מומלץ

3. אנא פרטי מדוע הזמן הוא רב מדי לפעילויות שפורטו

נושא	הסבר	זמן מומלץ

ד. הערכה לגבי המשוב שניתן במרכז

1. האם קיבלת משובים והערכות לגבי התקדמותך בלימודים?
 כן/לא (בתשובה שלילית עבור לשאלה 1 בעמ' הבא)
2. כיצד ניתן המשוב בכל אחד מהנושאים הבאים:

נושא	שיחת הערכה	מבחנים	משוב בלתי פורמלי	אחר
אנגלית				
עברית				
מחשבים				
התנהגות				
התקדמות				
עמידה בלוח זמנים וסדר יום				
גמילה מסמים				

ה. התקדמות אישית במרכז

למראיין – שאלה 1 תמולא במקביל לשאלה 2 (בעמוד הבא)

1. האם חל שינוי בזכות המרכז בפרמטרים הבאים :

נושא	חל שינוי רב	חל שינוי	חל שינוי קל	לא חל שינוי
הסתגלות לסדר יום				
סבלנות				
הקשבה				
ידע				
מוטיבציה להשתקם				
יחס לעבודה				
סוג העבודה בה הינך מעוניינת להשתלב				
תרומה לגמילה				
יחס לאנשים				
התמדה				
הערכה עצמית				
אחר :				

1. יציאה לעולם העבודה

1. ידוע כי יכול להיווצר חשש מהשתלבות בעבודה לאחר תקופת מאסר, האם אצלך קיים חשש?
 כן/לא (בתשובה שלילית עבור לשאלה 3)

2. ממה את חוששת?

3. באיזו עבודה הינך מעוניינת להשתלב?

4. מה הן ציפיותיך ממקום העבודה?

5. עד כמה חשוב לך הישג במקום העבודה בכל אחד מהנושאים הבאים?

נושא	חשוב ביותר	חשוב	חשוב מעט	לא חשוב
כסף				
הערכה				
מפגש עם אנשים				
סדר יום קבוע				
יחס שווה				
תעסוקה				
השתלבות בחברה				

6. האם הינך שותפה/מיודעת בתהליך חיפוש עבודה עבורך? 1. כן 2. לא (בתשובה שלילית עבור לשאלה 9)

7. האם את שותפה/מיודעת לגבי הפרמטרים הבאים :

נושא	שותפה/מיודעת	לא שותפה/מיודעת
סוג העבודה בה את רוצה לעבוד		
מקום העבודה (אזור גיאוגרפי, ענף)		
יידוע לגבי אופציות העבודה האפשריות		
יידוע לגבי בשלב בו נמצאים בחיפוש העבודה עבורך		

8. מהו האופן בו את שותפה/מיודעת בכל אחד מהנושאים הבאים והאם ניתן לשפר זאת?

נושא	אופן השיתוף	המלצות לשיפור
סוג העבודה בה את רוצה לעבוד		
מקום העבודה (אזור גיאוגרפי, ענף)		
אופציות העבודה האפשריות		
השלב בו מצויים בחיפוש עבודה עבורך		

9. האם את מעוניינת להיות שותפה בחיפוש העבודה? 1. כן 2. לא

(בתשובה שלילית עבור לשאלה 11)

10. באיזו צורה את מעוניינת להיות שותפה בכל אחד מהנושאים הבאים :

נושא	מעוניינת בשיתוף	מעוניינת ביידוע	לא מעוניינת בשיתוף/יידוע
סוג העבודה בה את רוצה לעבוד			
מקום העבודה (אזור גיאוגרפי, ענף)			
אופציות העבודה האפשריות			
השלב בו נמצאים בחיפוש העבודה עבורך			

11. האם מוצעים לך מספר מעסיקים לבחירה? 1. כן 2. לא

(בתשובה שלילית עבור לשאלה 13)

12. כמה מעסיקים הוצעו לך?

13. האם היית מעוניינת שיוצעו לך מספר מעסיקים?

14. האם קיבלת הכנה לקראת קבלה וכניסה לעבודה? 1. כן 2. לא

(בתשובה שלילית עבור לשאלה 17)

15. האם קיבלת הכנה לקראת קבלה וכניסה לעבודה בנושאים הבאים :

נושא	יש הכנה	אין הכנה
כיצד מחפשים עבודה?		
כתיבת קורות חיים		
הצגת קורות חיים בראיון		
התנהגות בראיון עבודה		
כניסה נכונה לתפקיד חדש		

16. חווי דעתך על ההכנה שקיבלת בהתייחס לנושאים הבאים :

נושא	כיצד בוצעה ההכנה?	משך זמן והאם מספיק?	המלצות לשיפור
כיצד מחפשים עבודה?			
כתיבת קורות חיים			
הצגת קורות חיים בראיון			
התנהגות בראיון עבודה			
כניסה נכונה לתפקיד חדש			

17. האם כבר נמצאה עבודה עבורך? 1. כן 2. לא (בתשובה שלילית עבור לסעיף ז)

18. כיצד בוצע תהליך היכרות עם מקום העבודה החדש בהתייחס לנושאים הבאים :

נושא	ע"י מי	כיצד בוצע	המלצות לשיפור
הצגת התפקיד בו תעבדי			
הסבר לגבי מקום העבודה בו תעבדי			
ליווי לפגישה ראשונית עם המעסיק			

19. איך היית רוצה שיתבצע תהליך ההיכרות עם מקום עבודתך החדש?

ז. עזיבת מרכז היום

1. מה הם חששותיך עם עזיבתך את המרכז? _____

2. האם תמשיכי לשמור על קשר עם המרכז 1. כן 2. לא (בתשובה שלילית עבור לשאלה 5)
3. באיזה אופן תשמרי על קשר עם המרכז?

נושא	שמירה על קשר
פעילות אחר הצהרים	
קשר עם צוות העובדים	
פעילות עתידית במרכז בעזרה לשיקום בנות נוספות	

4. באיזה פעילויות תהיי מעוניינת להשתתף במרכז אחה"צ? _____

5. האם יש מקום להוסיף פעילויות אחה"צ במרכז? 1. כן 2. לא (בתשובה שלילית עבור לשאלה 7)
6. איזה פעילויות אחה"צ היית מוסיפה למרכז? _____

7. האם תשמרי על קשר עם בנות שהיו איתך במרכז? _____

8. האם תמליצי למשתחררות מהכלא להצטרף למרכז היום עם שחרורן? _____

9. מה הן הסיבות בזכותן תמליצי על המרכז? _____

10. מה הן הסיבות בגללן לא תמליצי על המרכז? _____
